Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PRIIT PIKAMÄE
της 22ας Ιανουαρίου 2020[1]

Υπόθεση C-114/19 P

Ευρωπαϊκή Επιτροπή
κατά

Danilo Di Bernardo

«Αίτηση αναιρέσεως – Υπαλληλική υπόθεση – Γενικός διαγωνισμός – Μη εγγραφή στον εφεδρικό πίνακα προσλήψεων – Προϋποθέσεις σχετικά με τα προσόντα και την επαγγελματική πείρα ελάχιστης διάρκειας τριών ετών – Δυνατότητα συμπληρώσεως ανεπαρκούς αιτιολογίας ενώπιον του δικαστή – Προϋποθέσεις – Προσφυγή ακυρώσεως»

I. Εισαγωγή

1. Με την αίτησή της αναιρέσεως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί την αναίρεση της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Νοεμβρίου 2018, Di Bernardo κατά Επιτροπής (T-811/16, μη δημοσιευθείσα, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, EU:T:2018:859), με την οποία το εν λόγω δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση της εξεταστικής επιτροπής του γενικού διαγωνισμού βάσει εξετάσεων EPSO/AST-SC/03/15, της 10ης Αυγούστου 2016, περί μη εγγραφής του Danilo Di Bernardo στον εφεδρικό πίνακα προσλήψεων γραμματέων/βοηθών γραφείου, βαθμού SC 1, στον τομέα της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα (στο εξής: επίδικη απόφαση).

2. Η υπό κρίση υπόθεση παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να διευκρινίσει τη νομολογία του σχετικά με την υποχρέωση που υπέχει η Επιτροπή, δυνάμει του άρθρου 296, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, να αιτιολογεί επαρκώς τις διοικητικές αποφάσεις τις οποίες λαμβάνει έναντι ιδιωτών, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο διαγωνισμού. Το Δικαστήριο καλείται επίσης να λάβει θέση επί του ζητήματος αν το Γενικό Δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα συμπληρωματικά στοιχεία τα οποία προσκομίζονται από την Επιτροπή, κατά τη δίκη επί της προσφυγής, προς «συμπλήρωση» της αιτιολογίας μιας τέτοιας διοικητικής αποφάσεως.

II. Το ιστορικό της ένδικης διαφοράς

3. Τα πραγματικά περιστατικά, όπως προκύπτουν από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, μπορούν να συνοψισθούν ως ακολούθως.

4. Η διαφορά της κύριας δίκης αφορά τον προαναφερθέντα διαγωνισμό, του οποίου η προκήρυξη δημοσιεύθηκε από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Επιλογής Προσωπικού (EPSO) στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* της 8ης Ιανουαρίου 2015 (ΕΕ 2015, C 3A, σ. 1, στο εξής: προκήρυξη του διαγωνισμού).

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

5. Η προκήρυξη του διαγωνισμού συνοδεύεται από τρία παραρτήματα, κάθε ένα από τα οποία διευκρινίζει τη φύση των καθηκόντων, τα προσόντα και την επαγγελματική πείρα που απαιτούνται σε κάθε έναν από τους τρεις τομείς της προκηρύξεως του διαγωνισμού, δηλαδή τους τομείς της διοικητικής υποστήριξης, της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα και της γραμματειακής υποστήριξης.

6. Ο τίτλος ΙΙ της προκηρύξεως του διαγωνισμού, ο οποίος επιγράφεται «Φύση των καθηκόντων», έχει ως εξής:

«Οι γραμματείς και βοηθοί γραφείου (ομάδα καθηκόντων AST/SC) εκτελούν εργασίες γραφείου ή γραμματείας, διαχείριση γραφείου και άλλα παρεμφερή καθήκοντα που απαιτούν ορισμένο βαθμό αυτονομίας. Τα συγκεκριμένα καθήκοντα που απαιτούνται για κάθε τομέα περιγράφονται στα παραρτήματα.»

7. Το σημείο 1, με τίτλο «Φύση των καθηκόντων», του παραρτήματος ΙΙ της προκηρύξεως του διαγωνισμού περιγράφει τη φύση των καθηκόντων που πρέπει να ασκούν οι επιτυχόντες του διαγωνισμού στον τομέα της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα και προβλέπει τα εξής:

«Τα θεσμικά όργανα αναζητούν προσωπικό που θα ασκεί καθήκοντα υποστήριξης στον τομέα του προϋπολογισμού και της δημοσιονομικής διαχείρισης.

Η εν λόγω θέση αφορά υπάλληλο που θα παρέχει υποστήριξη σε δημοσιονομικά θέματα. Οι εν λόγω υπάλληλοι παρέχουν δημοσιονομική διοικητική υποστήριξη στο πλαίσιο των τμημάτων ή των διοικητικών μονάδων των θεσμικών οργάνων.

Τα καθήκοντα είναι ποικίλα και ενδέχεται να περιλαμβάνουν:

– διεκπεραίωση φακέλων εκτέλεσης του προϋπολογισμού σύμφωνα με τους ισχύοντες δημοσιονομικούς κανόνες (διοικητική παρακολούθηση των προσκλήσεων υποβολής προσφορών, προετοιμασία συμβάσεων, παρακολούθηση συναφών συναλλαγών κ.λπ.),

– τήρηση λογιστικών βιβλίων,

– έλεγχο τιμολογίων,

– καταγραφή και παρακολούθηση της επικύρωσης πράξεων (προτάσεις ανάληψης δαπανών, εντάλματα πληρωμών, εντολές είσπραξης, δεδομένα που αφορούν τις συμβάσεις και τους συμβαλλομένους, […]),

– διαχείριση της έκδοσης τιμολογίων και των χρονοδιαγραμμάτων είσπραξης,

– διεκπεραίωση χρηματοοικονομικών φακέλων, συμπεριλαμβανομένων της αλληλογραφίας, ταξινόμησης και αρχειοθέτησης.

Τα καθήκοντα αυτά απαιτούν άριστη γνώση των εργαλείων πληροφορικής, όπως επεξεργασία κειμένου, λογιστικά φύλλα και χρήση λογιστικού λογισμικού.»

8. Οι όροι συμμετοχής στον διαγωνισμό καθορίζονται στον τίτλο ΙΙΙ της προκηρύξεως του διαγωνισμού. Πέραν των γενικών όρων που προβλέπονται στο σημείο 1 του τίτλου ΙΙΙ της προκηρύξεως του διαγωνισμού, ειδικοί όροι συμμετοχής, μεταξύ άλλων, όσον αφορά την επαγγελματική πείρα, περιλαμβάνονται στο σημείο 2 του ίδιου τίτλου, με παραπομπές στα αντίστοιχα παραρτήματα.

9. Όσον αφορά τον όρο σχετικά με τα απαιτούμενα επαγγελματικά προσόντα στον τομέα της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα, το σημείο 2 του παραρτήματος ΙΙ της προκηρύξεως του διαγωνισμού απαιτεί, μεταξύ άλλων, «σπουδές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πιστοποιούμενες με δίπλωμα το οποίο παρέχει δικαίωμα εισόδου στη μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε συνδυασμό με τριετή τουλάχιστον επαγγελματική πείρα ως επί το πλείστον σχετική με τη φύση των καθηκόντων».

10. Στον τίτλο VI της προκηρύξεως του διαγωνισμού, που επιγράφεται «Επαλήθευση των δηλώσεων των υποψηφίων», στο πρώτο και στο τρίτο εδάφιο, διευκρινίζονται τα εξής:

«Μετά τις δοκιμασίες αξιολόγησης, τα στοιχεία που δηλώνουν οι υποψήφιοι στην ηλεκτρονική αίτηση υποψηφιότητάς τους θα ελεγχθούν βάσει των δικαιολογητικών που έχουν υποβάλει· ο έλεγχος αυτός θα γίνει από την EPSO όσον αφορά τους γενικούς όρους και από την εξεταστική επιτροπή όσον αφορά τους ειδικούς όρους.

[…]

Αν από τον έλεγχο προκύψει ότι οι δηλώσεις των υποψηφίων στην ηλεκτρονική αίτηση υποψηφιότητας που υπέβαλαν δεν επαληθεύονται από τα σχετικά δικαιολογητικά, οι συγκεκριμένοι υποψήφιοι θα αποκλειστούν από τον διαγωνισμό.»

11. Στις 21 Ιανουαρίου 2015 ο αναιρεσίβλητος, D. Di Bernardo, υπέβαλε υποψηφιότητα για τον επίμαχο διαγωνισμό στον τομέα της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα.

12. Ο D. Di Bernardo έλαβε μέρος στις δοκιμασίες προκριματικού χαρακτήρα και στις προβλεπόμενες από την προκήρυξη του διαγωνισμού δοκιμασίες αξιολογήσεως και υπέβαλε τα δικαιολογητικά έγγραφα που πιστοποιούν τα προσόντα του και την επαγγελματική του πείρα, όπως τα έγγραφα αυτά προβλέπονται στο σημείο 1 του τίτλου V της προκηρύξεως του διαγωνισμού.

13. Με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της 14ης Σεπτεμβρίου 2015, η EPSO πληροφόρησε τον D. Di Bernardo ότι η εξεταστική επιτροπή επιθυμούσε να έχει περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την επαγγελματική πείρα την οποία είχε αναφέρει στα σημεία 2, 5 και 6 της αιτήσεώς του υποψηφιότητας. Η εξεταστική επιτροπή ζήτησε, μεταξύ άλλων, την προσκόμιση εγγράφων υπογεγραμμένων από τους προηγούμενους εργοδότες του στα οποία να περιγράφονται λεπτομερώς τα καθήκοντα τα οποία άσκησε στο πλαίσιο της συγκεκριμένης επαγγελματικής εμπειρίας, καθώς και αντίγραφα των συμβάσεων εργασίας που να αναφέρουν με σαφήνεια τις ημερομηνίες ενάρξεως και λήξεως των εν λόγω συμβάσεων.

14. Με ηλεκτρονικό μήνυμα της 15ης Σεπτεμβρίου 2015, ο D. Di Bernardo απέστειλε πρόσθετα δικαιολογητικά όσον αφορά τα σημεία 2, 5 και 6 της αιτήσεώς του υποψηφιότητας.

15. Με ηλεκτρονικό μήνυμα της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, η EPSO απάντησε στον D. Di Bernardo ότι το αίτημα της εξεταστικής επιτροπής του διαγωνισμού προς αυτόν αφορούσε «την προσκόμιση λεπτομερούς περιγραφής των καθηκόντων υπογεγραμμένης από τον εργοδότη για τα σημεία 2, 5 και 6».

16. Με ηλεκτρονικό μήνυμα της 18ης Σεπτεμβρίου 2015, ο D. Di Bernardo δήλωσε ότι δεν είχε στη διάθεσή του τέτοιου είδους περιγραφές για τα σημεία 5 και 6 της αιτήσεώς του υποψηφιότητας. Διευκρίνισε ότι η ιταλική εταιρία στην οποία είχε απασχοληθεί είχε λυθεί και ότι αυτός δεν ήταν σε θέση να προσκομίσει τα έγγραφα αυτά. Ως εκ τούτου, προσκόμισε αντίγραφο των ιταλικών εθνικών συλλογικών συμβάσεων εργασίας (contratto collettivo nazionale di lavoro), όπου περιλαμβάνεται επίσημη περιγραφή των καθηκόντων που συνδέονται με διάφορες συμβάσεις εργασίας, μεταξύ των οποίων και της δικής του, καθώς και δύο επιστολές της εν λόγω ιταλικής εταιρίας και σύμβαση εργασίας με τη συγκεκριμένη εταιρία.

17. Με άλλο ηλεκτρονικό μήνυμα της 18ης Σεπτεμβρίου 2015, ο D. Di Bernardo απέστειλε στην EPSO την αναλυτική περιγραφή των καθηκόντων σχετικά με την αναφερόμενη στο σημείο 2 της αιτήσεώς του υποψηφιότητας επαγγελματική πείρα.

18. Με έγγραφο της 27ης Οκτωβρίου 2015, η EPSO κοινοποίησε στον D. Di Bernardo την απόφασή της να μην τον εγγράψει στον πίνακα των επιτυχόντων του διαγωνισμού, για τον λόγο ότι δεν πληρούσε το σύνολο των κριτηρίων επιλεξιμότητας που προβλέπονται στο παράρτημα ΙΙ της προκηρύξεως του διαγωνισμού. Ειδικότερα, του επισημάνθηκε ότι η αναγραφόμενη στα σημεία 1 έως 7 της αιτήσεώς του υποψηφιότητας επαγγελματική πείρα ήταν μικρότερη από τουλάχιστον τριετή επαγγελματική πείρα σχετικά ως επί το πλείστον με τη φύση των καθηκόντων στον τομέα της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα, κατά τα προβλεπόμενα στο σημείο 2 του παραρτήματος ΙΙ της προκηρύξεως του διαγωνισμού.

19. Με ηλεκτρονικό μήνυμα της 4ης Νοεμβρίου 2015, ο D. Di Bernardo υπέβαλε αίτηση επανεξετάσεως της αποφάσεως της εξεταστικής επιτροπής.

20. Με ηλεκτρονικό μήνυμα της 6ης Απριλίου 2016, ο D. Di Bernardo επικοινώνησε με την EPSO, προκειμένου να πληροφορηθεί σε ποιο στάδιο βρισκόταν η αίτησή του επανεξετάσεως πέντε και πλέον μήνες μετά την υποβολή της.

21. Με ηλεκτρονικό μήνυμα της 8ης Απριλίου 2016, η EPSO ενημέρωσε τον D. Di Bernardo ότι η διαδικασία επανεξετάσεως παρέμενε εκκρεμής.

22. Με έγγραφο της 8ης Ιουλίου 2016, η EPSO έδωσε απάντηση στην αίτηση επανεξετάσεως του D. Di Bernardo.

23. Με ηλεκτρονικό μήνυμα της 14ης Ιουλίου 2016, ο D. Di Bernardo επισήμανε στην EPSO ότι η απάντηση της 8ης Ιουλίου 2016 προδήλως δεν ανταποκρινόταν στα πραγματικά περιστατικά της δικής του περιπτώσεως.

24. Με έγγραφο της 10ης Αυγούστου 2016, η εξεταστική επιτροπή βεβαίωσε στον D. Di Bernardo ότι η αποστολή της απαντήσεως της 8ης Ιουλίου 2016 πραγματοποιήθηκε λόγω διοικητικής αβλεψίας και τον ενημέρωσε ότι το παρόν έγγραφο, δηλαδή το έγγραφο της 10ης Αυγούστου 2016, ήταν η πραγματική απόφαση της εξεταστικής επιτροπής επί της αιτήσεως επανεξετάσεως, με την οποία απόφαση η εξεταστική επιτροπή επικύρωσε την αρχική απόφασή της περί μη εγγραφής του στον εφεδρικό πίνακα προσλήψεων.

25. Με την επίδικη απόφαση, η εξεταστική επιτροπή ενημέρωσε τον D. Di Bernardo ότι, κατόπιν επανεξετάσεως, επικύρωσε την κοινοποιηθείσα με έγγραφο της 27ης Οκτωβρίου 2015 απόφασή της. Η εξεταστική επιτροπή ανέφερε ότι, προ της ενάρξεως των εργασιών της, είχε ορίσει τα κριτήρια επιλογής, προκειμένου να εκτιμήσει αν τα προσόντα και η επαγγελματική πείρα των υποψηφίων αντιστοιχούσαν πράγματι στις απαιτούμενες δεξιότητες για τις προς πλήρωση θέσεις. Η εξεταστική επιτροπή διευκρίνισε στον D. Di Bernardo ότι, «μετά την εξέταση των δικαιολογητικών που υποβλήθηκαν προς τεκμηρίωση της επαγγελματικής [του] πείρας που μνημονεύεται στα σημεία 2, 5 και 6 της αιτήσεώς [του] υποψηφιότητας, [είχε] καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τα δικαιολογητικά αυτά δεν επιβεβαίωναν ότι η εν λόγω επαγγελματική πείρα [του] ήταν ως επί το πλείστον σχετική με τη φύση των καθηκόντων, όπως απαιτεί η προκήρυξη του διαγωνισμού».

III. Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

26. Με δικόγραφο το οποίο περιήλθε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 18 Νοεμβρίου 2016, ο D. Di Bernardo άσκησε προσφυγή ζητώντας την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, την αποκατάσταση της ζημίας του, καθώς και την καταδίκη της Επιτροπής στα δικαστικά έξοδα.

27. Η Επιτροπή, με το από 3 Φεβρουαρίου 2017 υπόμνημά της αντικρούσεως, ζήτησε την απόρριψη της προσφυγής και την καταδίκη του D. Di Bernardo στα δικαστικά έξοδα.

28. Με την απόφασή του της 29ης Νοεμβρίου 2018, το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε, λόγω ανεπαρκούς αιτιολογίας, την απόφαση απορρίψεως της υποψηφιότητας του D. Di Bernardo και απέρριψε τα λοιπά αιτήματα της προσφυγής.

29. Προς στήριξη της ασκηθείσας κατά της αποφάσεως της εξεταστικής επιτροπής προσφυγής του, ο D. Di Bernardo προέβαλε δύο λόγους ακυρώσεως, εκ των οποίων ο μεν πρώτος αφορούσε πολλαπλή πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως η οποία είχε εμφιλοχωρήσει στην προσβαλλόμενη απόφαση, ο δε δεύτερος παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, ιδίως διότι ουδέποτε του κοινοποιήθηκαν τα κριτήρια επιλογής τα οποία είχε καθορίσει η εξεταστική επιτροπή προκειμένου να εκτιμήσει αν οι υποψήφιοι πληρούσαν τον επίμαχο όρο συμμετοχής.

30. Το Γενικό Δικαστήριο άρχισε την ανάλυσή του με την εξέταση του δευτέρου λόγου ακυρώσεως, κρίνοντας ότι η επαρκής αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως αποτελεί προαπαιτούμενο για την εξέταση του πρώτου λόγου ακυρώσεως.

31. Το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε στη σκέψη 35 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι, κατά πάγια νομολογία, η υποχρέωση αιτιολογήσεως των βλαπτικών αποφάσεων έχει ως σκοπό, αφενός, να παράσχει στον ενδιαφερόμενο επαρκείς ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση είναι βάσιμη ή αν βαρύνεται με πλημμέλεια λόγω της οποίας θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της και, αφετέρου, να καταστήσει δυνατή την εκ μέρους του δικαστή της Ένωσης άσκηση ελέγχου νομιμότητας της προσβαλλομένης αποφάσεως.

32. Το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε επίσης, στις σκέψεις 37 και 38 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, κατά πάγια νομολογία, μόνον όταν η προσβαλλόμενη απόφαση περιλαμβάνει τουλάχιστον αρχή αιτιολογίας πριν από την άσκηση της προσφυγής, έχει η Διοίκηση το δικαίωμα να προσκομίσει συμπληρωματικές πληροφορίες κατά τη διάρκεια της δίκης και να εκπληρώσει την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει. Εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως, η οποία κοινοποιήθηκε στον D. Di Bernardo πριν από την άσκηση της προσφυγής, δεν ήταν επαρκής αλλά ούτε έλειπε εντελώς, και την χαρακτήρισε με τη φράση «σχεδόν λείπει». Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι αιτιολογία που «σχεδόν λείπει», όπως η παντελής έλλειψη αιτιολογίας, δεν μπορούσε να καλυφθεί με την κοινοποίηση αιτιολογίας μετά την άσκηση της προσφυγής.

33. Το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε, στις σκέψεις 41 έως 45 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στο πλαίσιο της αναλύσεως του περιεχομένου της αποφάσεως περί μη εγγραφής υποψηφίου στον εφεδρικό πίνακα προσλήψεων, όπως συμπληρώθηκε με τις εκτιμήσεις στις οποίες προέβη η εξεταστική επιτροπή με την απόφαση επανεξετάσεως, ότι η εξεταστική επιτροπή αιτιολόγησε κατά τρόπο εξαιρετικά συνοπτικό την επίδικη απόφαση με την οποία απέρριψε την αίτηση επανεξετάσεως του D. Di Bernardo. Πέραν του ότι δεν υπήρξε εξειδίκευση του περιεχομένου των κριτηρίων επιλογής του υποψηφίου, τούτο προκύπτει από το γεγονός ότι η εξεταστική επιτροπή περιορίστηκε να διαπιστώσει την έλλειψη λυσιτέλειας μόνον των αναγραφέντων σε τρία σημεία της αιτήσεως υποψηφιότητας του D. Di Bernardo, ήτοι στα σημεία 2, 5 και 6, χωρίς να παράσχει καμία χρήσιμη ένδειξη όσον αφορά την υπόλοιπη αίτησή του υποψηφιότητας.

34. Το Γενικό Δικαστήριο, απαντώντας στο επιχείρημα ότι ο D. Di Bernardo δεν είχε παρά να ζητήσει ατομικές συμπληρωματικές εξηγήσεις από την εξεταστική επιτροπή, και τούτο συνεκτιμωμένου του φόρτου εργασίας της, υπενθύμισε, στις σκέψεις 46 και 47 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, λαμβανομένου υπόψη του σταδίου του διαγωνισμού κατά το οποίο εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση, δεν μπορεί εύλογα να υποστηριχθεί ότι η εξεταστική επιτροπή βρισκόταν σε κατάσταση τέτοια ώστε να μπορούσε να αιτιολογήσει μόνον κατά τρόπο συνοπτικό την απόφαση περί απορρίψεως της υποψηφιότητάς του.

35. Εν συνεχεία, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε, στις σκέψεις 49 και 50 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το περιεχόμενο της αιτήσεως επανεξετάσεως, για να επισημάνει, κατόπιν υπομνήσεως του περιεχομένου της, κατ' αρχάς, ότι η εξεταστική επιτροπή δεν μπορούσε να αποφύγει την παροχή συγκεκριμένων εξηγήσεων στον D. Di Bernardo στο πρώτο στάδιο για τον λόγο και μόνον ότι ο αυτός δεν είχε ρητώς ζητήσει ατομικές εξηγήσεις. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, εν πάση περιπτώσει και ελλείψει γνώσεως των κριτηρίων επιλογής βάσει των οποίων θα έπρεπε, κατ' αρχήν, να διατυπωθεί μια τέτοια αίτηση ατομικών εξηγήσεων, η απλώς και μόνον αμφισβήτηση του συμπεράσματος στο οποίο η εξεταστική επιτροπή είχε καταλήξει στο πρώτο στάδιο με την απόφαση περί απορρίψεως της υποψηφιότητας του D. Di Bernardo αρκούσε για να θεωρηθεί ότι ο εν λόγω υποψήφιος είχε ζητήσει ατομικές εξηγήσεις.

36. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 51 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η επίδικη απόφαση ήταν πλημμελής λόγω ανεπαρκούς αιτιολογίας, με αποτέλεσμα να μην παράσχει επαρκείς ενδείξεις ώστε, αφενός, ο D. Di Bernardo να είναι σε θέση να κατανοήσει την αιτιολογία και να εκτιμήσει τη νομιμότητά της και, αφετέρου, ο δικαστής της Ένωσης να είναι σε θέση να ασκήσει έλεγχο της νομιμότητάς της. Το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε ότι, πράγματι, κατά τον χρόνο ασκήσεως της προσφυγής, ο D. Di Bernardo αγνοούσε τους λόγους για τους οποίους η εξεταστική επιτροπή κατέληξε στην προσβαλλόμενη απόφαση καθώς και τη μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε από την επιτροπή αυτή.

37. Το Γενικό Δικαστήριο εφάρμοσε, στη σκέψη 53 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τη νομολογία, κατά την οποία η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον αρχή αιτιολογίας πριν από την άσκηση της προσφυγής, κρίνοντας ότι η αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως ήταν άκρως συνοπτική και ελλιπής, πράγμα που στέρησε από τον D. Di Bernardo τη δυνατότητα να κατανοήσει τους λόγους για τους οποίους η εξεταστική επιτροπή είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αυτός δεν διέθετε την απαιτούμενη επαγγελματική πείρα. Σε αυτό το πλαίσιο, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε το γεγονός ότι η αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως, απαραίτητη για την εκτίμηση της νομιμότητάς της, παρασχέθηκε από την Επιτροπή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου μόνο σταδιακά. Το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε ότι η Επιτροπή είχε προσκομίσει τα κριτήρια επιλογής σε πολύ προχωρημένο στάδιο της έγγραφης διαδικασίας, δηλαδή σε παράρτημα του υπομνήματος ανταπαντήσεως, στερώντας με τον τρόπο αυτόν από τον D. Di Bernardo τη δυνατότητα να προβάλει τα επιχειρήματά του σε σχέση με τα κριτήρια αυτά. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι τα κριτήρια επιλογής ήταν όμως απαραίτητα για να διαπιστωθεί αν, κατά την εξέταση της επαγγελματικής πείρας του D. Di Bernardo, η εξεταστική επιτροπή υπερέβη τα όρια της εξουσίας εκτιμήσεως που διέθετε.

38. Το Γενικό Δικαστήριο συντάχθηκε με τη γνώμη του D. Di Bernardo, κατά την οποία ο τελευταίος δεν ήταν σε θέση να προβάλει, εν ανάγκη, με την προσφυγή του λόγο ακυρώσεως αντλούμενο από την εκ μέρους της εξεταστικής επιτροπής παράβαση της προκηρύξεως του διαγωνισμού, δεδομένου ότι τα κριτήρια επιλογής δεν του είχαν κοινοποιηθεί εγκαίρως. Το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι από το γράμμα όμως της προκηρύξεως του διαγωνισμού απέρρεε ότι η πείρα στον τομέα της διοικητικής υποστήριξης μπορούσε κατ' αρχήν να ληφθεί υπόψη τουλάχιστον εν μέρει ως συναφής πείρα.

39. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι ορθώς ο D. Di Bernardo είχε υποστηρίξει ότι δεν ήταν δυνατόν να αμφισβητήσει λυσιτελώς την εκ μέρους της εξεταστικής επιτροπής εκτίμηση των αναγραφέντων σε ορισμένα σημεία της αιτήσεώς του υποψηφιότητας. Το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε ότι, βάσει του εγγράφου της 27ης Οκτωβρίου 2015 και της επίδικης αποφάσεως, ο D. Di Bernardo εύλογα δεν μπορούσε να γνωρίζει αν τουλάχιστον ένα μέρος της επαγγελματικής του πείρας είχε αναγνωριστεί από την εξεταστική επιτροπή ως συναφές και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ποιο μέρος ήταν αυτό, ενώ η Επιτροπή στα δικόγραφά της είχε αναγνωρίσει ότι ο D. Di Bernardo διέθετε 31 μήνες συναφούς επαγγελματικής πείρας στον τομέα της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα.

40. Το Γενικό Δικαστήριο έκανε δεκτό τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως και ακύρωσε την επίδικη απόφαση, χωρίς να χρειαστεί να εξετάσει τον πρώτο λόγο ακυρώσεως που είχε προβάλει ο D. Di Bernardo.

IV. Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου και τα αιτήματα των διαδίκων

41. Η Επιτροπή άσκησε την υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως με δικόγραφο της 8ης Φεβρουαρίου 2019, το οποίο πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 14 Φεβρουαρίου 2019. Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

– να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση·

– να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου·

– να επιφυλαχθεί ως προς τα δικαστικά έξοδα της πρωτοβάθμιας και της κατ' αναίρεση δίκης.

42. Ο D. Di Bernardo κατέθεσε υπόμνημα επί της αιτήσεως αναιρέσεως στις 24 Μαΐου 2019, το οποίο πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 27 Μαΐου 2019, με το οποίο ζητεί από το Δικαστήριο:

– να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως·

– να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

43. Με διάταξη της 20ής Ιουνίου 2019, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου έκρινε ότι δεν είναι αναγκαία η κατάθεση υπομνήματος απαντήσεως.

V. Νομική ανάλυση

Α. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

44. Πριν εξεταστούν οι διάφοροι λόγοι αναιρέσεως, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, κατά το άρθρο 256, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ και το άρθρο 58, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η αναίρεση περιορίζεται σε νομικά ζητήματα. Η προϋπόθεση αυτή πληρούται εν προκειμένω, στο μέτρο που η Επιτροπή προσάπτει κατ' ουσίαν στο Γενικό Δικαστήριο ότι παρέβη το δίκαιο της Ένωσης λόγω του ότι το Γενικό Δικαστήριο (Β.) επέβαλε υπερβολικές απαιτήσεις ως προς την αιτιολόγηση αποφάσεως εκδοθείσας από την ίδια και (Γ.) παρέβη την υποχρέωσή του να λαμβάνει αυτεπαγγέλτως υπόψη συμπληρωματικά στοιχεία προσκομιζόμενα από την Επιτροπή στο πλαίσιο ακυρωτικής διαδικασίας προς «συμπλήρωση» της αιτιολογίας της αποφάσεως αυτής. Οι λόγοι αυτοί θα εξεταστούν με αυτή τη σειρά, δεδομένου ότι το νομικό ζήτημα στο οποίο βασίζεται ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως τίθεται μόνο στην περίπτωση που επικυρωθεί η κρίση του Γενικού Δικαστηρίου ότι η επίδικη απόφαση δεν πληροί τις απαιτήσεις της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, όπως αυτή απορρέει από το δίκαιο της Ένωσης.

45. Η υπό κρίση υπόθεση χαρακτηρίζεται από ευρύτατα αποκλίνουσες εκτιμήσεις του πραγματικού πλαισίου, ιδίως ως προς τα δεδομένα που περιέχονται στον φάκελο υποψηφιότητας του D. Di Bernardo και τη σημασία τους για την έκδοση της επίδικης αποφάσεως. Ωστόσο, δεν πρέπει να λησμονείται ότι, σύμφωνα με την ισχύουσα κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ των δύο δικαστηρίων της Ένωσης στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να ελέγξει κατ'

αναίρεση την εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών [2]. Ομοίως, η ανάλυση δεν θα μπορεί να μεταβάλει το αντικείμενο της διαφοράς, εξετάζοντας άλλες πτυχές οι οποίες δεν προβλήθηκαν [3], επί παραδείγματι αν τα κριτήρια που προβλέπει ο καταρτισθείς από την EPSO πίνακας αξιολογήσεως είναι πρόσφορα για την επιλογή των κατάλληλων υποψηφίων και/ή αν ο D. Di Bernardo πληροί τα κριτήρια αυτά λόγω της επαγγελματικής του πείρας. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο οφείλει να περιοριστεί στην εξέταση των νομικών ζητημάτων που εκτέθηκαν στο προηγούμενο σημείο των παρουσών προτάσεων.

Β. Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

46. Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, η Επιτροπή προβάλλει πλάνη περί το δίκαιο στην οποία υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο, στις σκέψεις 41 έως 53 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά τον καθορισμό της εκτάσεως της υποχρεώσεως της εξεταστικής επιτροπής προς αιτιολόγηση της αρνήσεως εγγραφής υποψηφίου στον εφεδρικό πίνακα προσλήψεων. Το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε επαρκώς υπόψη το νομικό και πραγματικό πλαίσιο της επίδικης αποφάσεως, η δε επάρκεια μιας αιτιολογίας πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα του πλαισίου αυτού και όχι μόνον βάσει του γράμματος της αποφάσεως.

47. Πρώτον, τα κριτήρια επιλογής δεν έχουν τη σημασία που το Γενικό Δικαστήριο τους αποδίδει με γνώμονα την υποχρέωση αιτιολογήσεως στις σκέψεις 41, 45 και 50 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, όπως επιβεβαιώνει το γεγονός ότι ο D. Di Bernardo ουδέποτε επιδίωξε να λάβει γνώση των κριτηρίων αυτών.

48. Δεύτερον, κατά την Επιτροπή, το γεγονός ότι η εξεταστική επιτροπή, στην απορριπτική απόφασή της, έκανε μνεία μόνον των δικαιολογητικών που αφορούσαν την επαγγελματική πείρα και αντιστοιχούσαν στα σημεία 2, 5 και 6 της αιτήσεώς του υποψηφιότητας ουδόλως «υποδηλώνει», αντιθέτως προς όσα έκρινε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 43 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η εξεταστική επιτροπή θεώρησε συναφή την επαγγελματική πείρα που ο D. Di Bernardo ανέφερε στα άλλα σημεία. Τουναντίον, η απόρριψη της υποψηφιότητας του D. Di Bernardo σημαίνει ότι η εξεταστική επιτροπή, κατόπιν εξετάσεως του συνόλου της επαγγελματικής πείρας που είχε αναγραφεί στα επτά σημεία της αιτήσεώς του υποψηφιότητας, θεώρησε ότι ο τελευταίος δεν πληρούσε την προϋπόθεση περί συναφούς επαγγελματικής πείρας 36 μηνών.

49. Τρίτον, το Γενικό Δικαστήριο εσφαλμένως έκρινε, στη σκέψη 48 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι στην αίτηση επανεξετάσεως αναφερόταν ότι ο D. Di Bernardo αγνοούσε τους λόγους για τους οποίους η επαγγελματική του πείρα ήταν ανεπαρκής.

50. Τέταρτον, το Γενικό Δικαστήριο εσφαλμένως έκρινε, στις σκέψεις 46 και 47 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να επικαλεστεί τη νομολογία, κατά την οποία, σε περίπτωση διαγωνισμού ευρείας συμμετοχής, επιτρέπεται, σε πρώτο στάδιο, στην εξεταστική επιτροπή να αιτιολογήσει κατά συνοπτικό τρόπο την απόρριψη υποψηφιότητας. Συγκεκριμένα, μολονότι, εν προκειμένω, επρόκειτο πράγματι για διαγωνισμό ευρείας συμμετοχής, κατά το Γενικό Δικαστήριο μια πλήρης αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν θα αποτελούσε υπερβολική επιβάρυνση για την εξεταστική επιτροπή, λαμβανομένου υπόψη του σταδίου κατά το οποίο ελήφθη η επίδικη απόφαση.

2 Απόφαση της 22ας Μαΐου 2008, Evonik Degussa κατά Επιτροπής (C-266/06 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2008:295, σκέψη 71).

3 Απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2016, Pensa Pharma κατά EUIPO (C-442/15 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2016:720, σκέψη 53).

51. Πέμπτον, αντιθέτως προς όσα έκρινε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 50 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η εξεταστική επιτροπή δεν μπορεί να υποχρεούται να γνωστοποιεί τα κριτήρια επιλογής των τίτλων όταν ουδέν σχετικό αίτημα της έχει υποβληθεί, ειδάλλως παραβιάζεται το απόρρητο των εργασιών της εξεταστικής επιτροπής.

52. Έκτον, το να θεωρηθεί, όπως πράττει το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 49 έως 51 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι μια χωρίς διευκρινίσεις αίτηση επανεξετάσεως, όπως αυτή που υπέβαλε ο D. Di Bernardo, υποχρεώνει την εξεταστική επιτροπή να παράσχει λεπτομερείς εξηγήσεις για κάθε σημείο της αιτήσεως υποψηφιότητας, καταλήγει να μεταθέτει στην εξεταστική επιτροπή του διαγωνισμού το βάρος αποδείξεως της υπάρξεως της απαιτούμενης από την προκήρυξη του διαγωνισμού επαγγελματικής πείρας. Πάντως, το βάρος αυτής της αποδείξεως φέρουν οι υποψήφιοι, όπως προκύπτει από την προκήρυξη του διαγωνισμού, στην οποία αναφέρεται ότι «τα στοιχεία που δηλώνουν οι υποψήφιοι στην ηλεκτρονική αίτηση υποψηφιότητάς τους θα ελεγχθούν βάσει των δικαιολογητικών που έχουν υποβάλει».

53. Τέλος, στις σκέψεις 53 έως 55 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο συγχέει την υποχρέωση αιτιολογήσεως με το βάσιμο της αιτιολογίας, το οποίο αφορά την ουσιαστική νομιμότητα της αποφάσεως. Κατά την Επιτροπή, τη σύγχυση αυτή δείχνει το γεγονός ότι το Γενικό Δικαστήριο έκρινε στη σκέψη 53 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι τα κριτήρια επιλογής ήταν απαραίτητα προκειμένου να διαπιστωθεί αν η εξεταστική επιτροπή, κατά την εξέταση της επαγγελματικής πείρας, «υπερέβη τα όρια της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει».

54. Απαντώντας στον πρώτο λόγο αναιρέσεως, ο D. Di Bernardo υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν επεξέτεινε την υποχρέωση αιτιολογήσεως κρίνοντας ότι η επίδικη απόφαση χαρακτηριζόταν από «σχεδόν πλήρη» έλλειψη αιτιολογίας.

55. Πρώτον, η Επιτροπή δεν μπορεί βασίμως να υποστηρίζει ότι η επίδικη απόφαση έφερε επαρκή αιτιολογία πριν από την άσκηση της προσφυγής. Ειδικότερα, η αιτιολογία της αποφάσεως περί μη εγγραφής του στον εφεδρικό κατάλογο προσλήψεων, περιοριζόμενη στην επανάληψη της διατυπώσεως της σχετικής με την επαγγελματική πείρα προϋποθέσεως, αποτελεί στερεότυπη αιτιολογία. Επίσης η περιληφθείσα στην απάντηση επί της αιτήσεως επανεξετάσεως συμπληρωματική αναφορά ότι από τα δικαιολογητικά τα οποία υπέβαλε ο υποψήφιος δεν ήταν δυνατόν να επιβεβαιωθεί η συνάφεια της αναγραφόμενης στα σημεία 2, 5 και 6 της αιτήσεώς του υποψηφιότητας επαγγελματικής πείρας είναι ανεπαρκής, λόγω μη γνωστοποιήσεως των κριτηρίων επιλογής και οιασδήποτε πληροφορίας σχετικά με την εκ μέρους της εξεταστικής επιτροπής εκτίμηση της άλλης επαγγελματικής πείρας που ανεγράφη στα σημεία 1, 3, 4 και 7 της αιτήσεως υποψηφιότητας.

56. Δεύτερον, ορθώς έκρινε το Γενικό Δικαστήριο ότι η γνωστοποίηση των κριτηρίων επιλογής δεν ήταν δυνατόν να συμπληρώσει την αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως, καθόσον η γνωστοποίηση αυτή έγινε κατά το στάδιο του υπομνήματος ανταπαντήσεως, ήτοι σε στάδιο της διαδικασίας πολύ προχωρημένο για να μπορέσει ο ενδιαφερόμενος να αντιδράσει στο πλαίσιο της τηρήσεως της αρχής της ισότητας των όπλων.

57. Τρίτον, το γεγονός ότι ο D. Di Bernardo δεν ζήτησε να του γνωστοποιηθούν τα κριτήρια επιλογής δεν ασκεί επιρροή όσον αφορά τον ανεπαρκή χαρακτήρα της αιτιολογίας. Αποτελεί ευθύνη του οργάνου που εξέδωσε την πράξη να κοινοποιήσει την αιτιολογία της αποφάσεώς του χωρίς να αναμείνει την υποβολή σχετικής αιτήσεως από τον αποδέκτη της.

58. Τέταρτον, ο D. Di Bernardo αμφισβητεί τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι τα κριτήρια επιλογής δεν είχαν «καμία σημασία όσον αφορά την τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως». Εφόσον από την αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως προκύπτει ότι η εξεταστική επιτροπή εφάρμοσε τα κριτήρια αυτά προκειμένου να διαπιστώσει τη συνάφεια της επαγγελματικής πείρας του ενδιαφερομένου, δεν δικαιολογείται η μη γνωστοποίησή τους σε αυτόν. Περαιτέρω, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, το απόρρητο των εργασιών της εξεταστικής επιτροπής δεν αντιτίθεται στη γνωστοποίηση των κριτηρίων επιλογής.

59. Πέμπτον, η έκταση της αιτιολογίας πρέπει να εκτιμάται επίσης σε συνάρτηση με το συμφέρον που ενδέχεται να έχει ο αποδέκτης της πράξεως όσον αφορά τη λήψη εξηγήσεων. Πάντως, ο D. Di Bernardo αποκλείστηκε από τον διαγωνισμό αφότου είχε επιτύχει σε όλες τις δοκιμασίες αξιολογήσεως, πράγμα που σημαίνει ότι είχε σοβαρές ελπίδες να συμπεριληφθεί το όνομά του στον πίνακα επιτυχόντων. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο δικαιούνταν να γνωρίζει τους συγκεκριμένους λόγους αποκλεισμού του από τον διαγωνισμό. Εξάλλου, η συμμετοχή μεγάλου αριθμού υποψηφίων αποτελεί απλώς και μόνον περίσταση η οποία παρέχει στην εξεταστική επιτροπή τη δυνατότητα να αιτιολογεί, σε πρώτο στάδιο, τις αποφάσεις της κατά συνοπτικό τρόπο. Δεν απαλλάσσει την εξεταστική επιτροπή από την υποχρέωση παραθέσεως προσήκουσας αιτιολογίας, όταν επιλαμβάνεται, όπως εν προκειμένω, αιτήσεως επανεξετάσεως. Εξάλλου, κατά την απάντηση της Επιτροπής στο μέτρο οργανώσεως της διαδικασίας το οποίο ελήφθη από το Γενικό Δικαστήριο, μόνον επτά υποψήφιοι είδαν τις αιτήσεις τους επανεξετάσεως να απορρίπτονται στον επίμαχο τομέα του διαγωνισμού (υποστήριξη σε δημοσιονομικά θέματα). Κατά το συγκεκριμένο στάδιο της διαδικασίας, ο φόρτος εργασίας της εξεταστικής επιτροπής σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να συγκριθεί με τον αντίστοιχο φόρτο κατά τον χρόνο εξετάσεως των υποψηφιοτήτων όλων των υποψηφίων.

60. Έκτον, το επιχείρημα ότι η εξεταστική επιτροπή εξέτασε λεπτομερώς το σύνολο των σημείων της αιτήσεως υποψηφιότητας αφορά την αποτελεσματικότητα της εξετάσεως της υποψηφιότητας του αναιρεσιβλήτου και δεν ασκεί επιρροή επί του ζητήματος αν η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι επαρκής. Επιπλέον, από τα στοιχεία της δικογραφίας γεννώνται αμφιβολίες ως προς το αν η εξεταστική επιτροπή προέβη πράγματι σε προσεκτική εξέταση της περιπτώσεως του αναιρεσιβλήτου. Αφενός, η εξεταστική επιτροπή, πρώτα, μείωσε εκ σφάλματος κατά δέκα μήνες τη διάρκεια της επαγγελματικής πείρας την οποία είχε κρίνει εν μέρει σχετική με τη φύση των καθηκόντων. Αφετέρου, ο D. Di Bernardo υπενθυμίζει ότι απάντηση στην αίτησή του επανεξετάσεως έλαβε μόνον εννέα μήνες μετά την υποβολή της. Έβδομον, η επιχειρηματολογία της Επιτροπής κατά των σκέψεων 54 και 55 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως είναι αλυσιτελής, καθόσον πρόκειται για επάλληλη αιτιολογία.

2. Εκτίμηση

61. Οφείλω να διαπιστώσω ότι, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Επιτροπή στην αίτησή της αναιρέσεως, και όπως θα εκθέσω στις παρούσες προτάσεις, το Γενικό Δικαστήριο έλαβε δεόντως υπόψη κατά την εξέταση της προσφυγής ακυρώσεως το νομικό και πραγματικό πλαίσιο της επίδικης αποφάσεως. Συγκεκριμένα, το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε, κατ' αρχάς, τη σημασία της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως των βλαπτικών αποφάσεων, υπενθυμίζοντας ότι η υποχρέωση αυτή έχει διττό σκοπό, δηλαδή να παρέχεται, αφενός, στους ενδιαφερομένους η δυνατότητα να γνωρίσουν τους δικαιολογητικούς λόγους του ληφθέντος μέτρου ώστε να προασπίσουν τα δικαιώματά τους και, αφετέρου, στον δικαστή της Ένωσης η δυνατότητα να ασκήσει τον έλεγχο νομιμότητας της συγκεκριμένης αποφάσεως[4]. Το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι η έκταση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να εκτιμάται λαμβανομένων υπόψη όχι μόνο της προσβαλλομένης αποφάσεως, αλλά και των συγκεκριμένων περιστάσεων που περιβάλλουν την εν

4 Αποφάσεις της 2ας Οκτωβρίου 2003, Thyssen Stahl κατά Επιτροπής (C-194/99 P, EU:C:2003:527, σκέψη 144), της 28ης Ιουνίου 2005, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, EU:C:2005:408, σκέψη 462), και της 28ης Ιουνίου 2018, EUIPO κατά Puma (C-564/16 P, EU:C:2018:509, σκέψη 64).

λόγω απόφαση [5]. Οι εκτιμήσεις αυτές δεν μπορούν να αμφισβητηθούν στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως, δεδομένου ότι ερείδονται σε πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία έχει υιοθετηθεί από το Γενικό Δικαστήριο. Ακριβώς με γνώμονα αυτές τις αρχές πρέπει να εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο το Γενικό Δικαστήριο εφάρμοσε το δίκαιο της Ένωσης.

62. Σημειώνω ότι το Γενικό Δικαστήριο επικέντρωσε την προσοχή του στην εξέταση της αιτιολογίας της επίδικης αποφάσεως, λαμβάνοντας υπόψη τα διάφορα έγγραφα που ανταλλάγησαν μεταξύ της EPSO και του D. Di Bernardo, και ειδικότερα τις αιτήσεις προς τον τελευταίο για την υποβολή δικαιολογητικών προς τεκμηρίωση της επαγγελματικής του πείρας, και καταλήγοντας τελικώς στο συμπέρασμα ότι η αιτιολογία την οποία παρέθεσε η EPSO προκειμένου να απορρίψει την υποψηφιότητά του ήταν «άκρως συνοπτική και ελλιπής». Το Γενικό Δικαστήριο στηρίχθηκε προς τούτο σε ενδελεχή εξέταση της επίδικης αποφάσεως στις σκέψεις 41 έως 44 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Η διαπίστωση αυτή θεωρώ ότι είναι ορθή, λαμβανομένης υπόψη της ελλείψεως εξηγήσεων εκ μέρους της EPSO όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους η εξεταστική επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο D. Di Bernardo δεν διέθετε την απαιτούμενη επαγγελματική πείρα για την άσκηση καθηκόντων γραμματέα στον τομέα της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα.

63. Λόγω των πολυάριθμων ανταλλαγών εγγράφων οι οποίες προφανώς αποσκοπούσαν στην αποσαφήνιση του ζητήματος της συμμορφώσεως προς τα κριτήρια επιλογής, ήταν λογικό να αναμένεται ότι η EPSO θα παρείχε ακριβέστερες ενδείξεις προς δικαιολόγηση της αποφάσεώς της να μην συμπεριλάβει το όνομα του D. Di Bernardo στον πίνακα επιτυχόντων. Εντούτοις, η EPSO περιορίστηκε να του γνωστοποιήσει, με έγγραφο της 27ης Οκτωβρίου 2015, ότι η αναγραφόμενη στα σημεία 1 έως 7 της αιτήσεώς του υποψηφιότητας επαγγελματική πείρα ήταν μικρότερη από τουλάχιστον τριετή επαγγελματική πείρα σχετικά ως επί το πλείστον με τη φύση των καθηκόντων στον τομέα της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα, κατά τα προβλεπόμενα στο σημείο 2 του παραρτήματος ΙΙ της προκηρύξεως του διαγωνισμού. Η EPSO επικύρωσε την απόφασή της με έγγραφο της 10ης Αυγούστου 2016, κατόπιν της αιτήσεως επανεξετάσεως που είχε υποβάλει ο D. Di Bernardo, χωρίς όμως να παράσχει ακριβέστερες πληροφορίες.

64. Πάντως, κατά τη γνώμη μου, είναι προφανές ότι η πρακτική αυτή δεν πληροί τις απαιτήσεις της προσήκουσας αιτιολογίας, δεδομένου ότι η απλώς και μόνον επανάληψη των κριτηρίων επιλογής που περιλαμβάνονται στην προκήρυξη του διαγωνισμού δεν παρέχει στον ενδιαφερόμενο τη δυνατότητα να λάβει γνώση της αιτιολογίας της επίμαχης αποφάσεως και να προασπίσει, εν ανάγκη, τα δικαιώματά του [6]. Το Γενικό Δικαστήριο ορθώς διαπίστωσε, στη σκέψη 48 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι ο D. Di Bernardo «αγνοούσε τους λόγους για τους οποίους η επαγγελματική του πείρα κρίθηκε ανεπαρκής». Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται από προσεκτική ανάγνωση της αλληλογραφίας μεταξύ της EPSO και του D. Di Bernardo. Μην έχοντας λάβει γνώση των ειδικότερων κριτηρίων επιλογής που είχε αποφασίσει η εξεταστική επιτροπή, ο D. Di Bernardo δεν ήταν σε θέση να εκτιμήσει αν η εξεταστική επιτροπή είχε προβεί στην περίπτωσή του σε ορθή εφαρμογή τους και, ειδικότερα, αν τα κριτήρια αυτά περιόρισαν παρανόμως το πλαίσιο της προκηρύξεως του διαγωνισμού. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο δεν έσφαλε όταν έκρινε ότι οι δυνατότητες άμυνας του D. Di Bernardo ήταν περιορισμένες.

5 Αποφάσεις του Δικαστηρίου της 21ης Ιουνίου 1984, Lux κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου (69/83, EU:C:1984:225, σκέψη 36), της 13ης Δεκεμβρίου 1989, Prelle κατά Επιτροπής (C-169/88, EU:C:1989:640, σκέψη 9), και της 12ης Νοεμβρίου 1996, Ojha κατά Επιτροπής (C-294/95 P, EU:C:1996:434, σκέψη 18).

6 Πρβλ. απόφαση της 8ης Μαρτίου 1988, Sergio κατά Επιτροπής (64/86, 71/86, 72/86, 73/86 και 78/86, EU:C:1988:119, σκέψεις 50 και 51), από την οποία προκύπτει ότι η Διοίκηση δεν εκπληρώνει την υποχρέωσή της επαρκούς αιτιολογήσεως των αποφάσεών της στο πλαίσιο διαγωνισμών όταν «περιορίζεται στο να διατυπώνει διαφορετικά τα κριτήρια που προβλέπονται με την προκήρυξη του διαγωνισμού» και «δεν αναφέρει […] τα ειδικότερα και ακριβέστερα κριτήρια που υιοθέτησε η εξεταστική επιτροπή».

65. Τούτου λεχθέντος, φρονώ ότι η εν λόγω πρακτική εμποδίζει επίσης τον δικαστή της Ένωσης –ο οποίος λαμβάνει γνώση των λεπτομερειών της διαδικασίας μόνον κατά το στάδιο της ένδικης διαφοράς, και τούτο μόνον επί τη βάσει των παρασχεθεισών από τους διαδίκους πληροφοριών– να ασκήσει έλεγχο νομιμότητας επί της συγκεκριμένης αποφάσεως. Το αν και, ενδεχομένως, σε ποιον βαθμό η ανεπάρκεια της αιτιολογίας συνιστά διαδικαστικό ελάττωμα το οποίο, εντούτοις, μπορεί να θεραπευθεί κατά την ένδικη διαδικασία αποτελεί ζήτημα που θα εξετάσω στο πλαίσιο του δευτέρου λόγου αναιρέσεως.

66. Λαμβανομένων υπόψη των προηγουμένων παρατηρήσεων, θεωρώ προφανές ότι ορθώς το Γενικό Δικαστήριο απέδωσε ιδιαίτερη σημασία στα ειδικότερα κριτήρια επιλογής[7], στον βαθμό που τα κριτήρια αυτά επηρέασαν σημαντικά την επίδικη απόφαση. Όπως προκύπτει από το έγγραφο της 10ης Αυγούστου 2016, η EPSO φαίνεται να αναφέρει ότι η εξεταστική επιτροπή είχε καθορίσει κριτήρια επιλογής τα οποία δεν προβλέπονταν στην προκήρυξη του διαγωνισμού την οποία σκόπευε να εφαρμόσει στον διαγωνισμό[8]. Πάντως, πρέπει να υπομνησθεί, στο πλαίσιο αυτό, ότι η εξεταστική επιτροπή, παρά την εξουσία εκτιμήσεως που διαθέτει, οφείλει να τηρεί τους όρους της προκηρύξεως του διαγωνισμού όπως έχουν δημοσιευθεί, πράγμα που σημαίνει ότι οφείλει να επιτελεί το έργο της επί τη βάσει αντικειμενικών και γνωστών σε κάθε υποψήφιο κριτηρίων[9]. Πιο συγκεκριμένα, η EPSO παρέπεμψε σιωπηρώς σε πίνακα αξιολογήσεως τον οποίο είχε καταρτίσει η εξεταστική επιτροπή πριν από τις δοκιμασίες αξιολογήσεως, χωρίς όμως να εξηγήσει τις αρχές βάσει των οποίων καταρτίστηκε ο εν λόγω πίνακας αξιολογήσεως ή τον τρόπο με τον οποίο έπρεπε να χρησιμοποιηθεί.

67. Όπως έγινε γνωστό κατά τη διάρκεια της δίκης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου διαδικασίας, στο στάδιο του υπομνήματος ανταπαντήσεως, τα προαναφερθέντα κριτήρια συνίσταντο, κατ' ουσίαν, σε έναν κατάλογο επαγγελμάτων ταξινομημένων, ανάλογα με την συνάφειά τους, σε τρεις κατηγορίες. Φαίνεται ότι είχε θεωρηθεί ότι τα κριτήρια που περιλαμβάνονταν στον πίνακα αξιολογήσεως θα χρησιμοποιούνταν ως κατευθυντήριες γραμμές για την εξεταστική επιτροπή, προκειμένου να την συνδράμουν στην άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει κατά την αξιολόγηση των υποψηφιοτήτων. Οι αιτήσεις της EPSO για την παροχή πληροφοριών προκειμένου να εκτιμηθεί η συνάφεια της επαγγελματικής πείρας του για τη θέση στον τομέα της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα, καθώς και η απάντηση η οποία περιλαμβάνεται στην επίδικη απόφαση αποδεικνύουν με σαφήνεια ότι η εξεταστική επιτροπή πράγματι εφάρμοσε τα κριτήρια αυτά στην περίπτωση του D. Di Bernardo, πράγμα που είχε ως συνέπεια να μην αναγνωριστεί σημαντικό μέρος αυτής της επαγγελματικής πείρας[10]. Λαμβανομένου υπόψη ότι δεν διέθετε την ελάχιστη συναφή πείρα, με την αιτιολογία ότι η επαγγελματική του πείρα ενέπιπτε περισσότερο στον τομέα της διοικητικής υποστήριξης, η υποψηφιότητα του D. Di Bernardo απορρίφθηκε.

68. Επομένως, η EPSO, παρά τις σοβαρές συνέπειες που η εφαρμογή των κριτηρίων επιλογής είχε για τον D. Di Bernardo, δεν του παρέσχε τη δυνατότητα να λάβει γνώση των κριτηρίων αυτών και, κατ' αυτόν τον τρόπο, να παράσχει, εν ανάγκη, πληροφοριακά στοιχεία κατά τρόπο πιο στοχευμένο όσον αφορά τις αμφιλεγόμενες πτυχές. Πάντως, η έκταση της αιτιολογίας πρέπει επίσης να εκτιμάται σε συνάρτηση με το συμφέρον που ο αποδέκτης της πράξεως ενδέχεται να έχει όσον αφορά τη λήψη

7 Προς αποσαφήνιση, πρέπει να διευκρινιστεί ότι το Γενικό Δικαστήριο και οι διάδικοι χρησιμοποιούν τον όρο «κριτήρια (επιλογής)» για τον προσδιορισμό του «πίνακα αξιολογήσεως» τον οποίο κατήρτισε η εξεταστική επιτροπή και του οποίου η λειτουργία εξηγείται στις παρούσες προτάσεις.

8 Η απόφαση της 10ης Αυγούστου 2016 περιέχει την ακόλουθο κείμενο: «[…] Πριν αρχίσει τις εργασίες της, *η εξεταστική επιτροπή καθόρισε τα κριτήρια επιλογής βάσει των ειδικών όρων που περιγράφονται στην προκήρυξη του διαγωνισμού. Οι όροι αυτοί* καθώς και η περιγραφή της φύσεως των καθηκόντων *καθορίστηκαν* λαμβανομένων υπόψη των δεξιοτήτων που απαιτούνται για τις προς πλήρωση θέσεις και προς το συμφέρον της υπηρεσίας. Κατά συνέπεια, *τα κριτήρια επιλογής που καθορίστηκαν στο πλαίσιο του διαγωνισμού* EPSO/AST-SC/03/15 καθώς και *η έμφαση που δόθηκε σε ορισμένα στοιχεία που αφορούν την επαγγελματική πείρα* αντικατοπτρίζουν ουσιαστικά τις τωρινές ανάγκες προσλήψεως που έχουν τα θεσμικά όργανα για τα οποία διοργανώθηκε ο διαγωνισμός. […] Όπως αναφέρεται στο έγγραφο της 27ης Οκτωβρίου 2015, με το οποίο ενημερωθήκατε για τα αποτελέσματά σας, η εξεταστική επιτροπή είναι της γνώμης ότι δεν κατέστη δυνατό να αποδείξετε ότι *ικανοποιούσατε όλους τους όρους συμμετοχής*» (η υπογράμμιση δική μου).

9 Πρβλ. απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 2017, Brouillard κατά Επιτροπής (T-572/16, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2017:720, σκέψη 35).

10 Οι πληροφορίες που παρέσχε ο D. Di Bernardo πιστοποιούν ότι διαθέτει επαγγελματική πείρα 20 ετών στον τομέα της προκηρύξεως του διαγωνισμού, ενώ η EPSO αναγνώρισε μόνο 31 μήνες. Η απαιτούμενη από την προκήρυξη του διαγωνισμού επαγγελματική πείρα ήταν 36 μήνες.

εξηγήσεων[11]. Όπως ορθότατα παρατήρησε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 53 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, μόνον «κατά τη διάρκεια της δίκης» επί της προσφυγής προσκομίστηκε από την Επιτροπή, και «μόνον σταδιακά», η αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως, που ήταν αναγκαία για την εκτίμηση της νομιμότητάς της. Επομένως, σε πολύ όψιμο στάδιο ο D. Di Bernardo μπόρεσε να λάβει θέση επί της φερόμενης ανεπάρκειας της επαγγελματικής του πείρας. Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, χωρίς να υποπέσει σε πλάνη περί το δίκαιο, ότι η EPSO όφειλε να γνωστοποιήσει εγκαίρως τα κριτήρια επιλογής, δηλαδή με την προκήρυξη του διαγωνισμού ή με το έγγραφο της 27ης Οκτωβρίου 2015 ή, εν πάση περιπτώσει, με το από 10 Αυγούστου 2016 απαντητικό έγγραφό της επί της αιτήσεως επανεξετάσεως[12]. Η προσέγγιση αυτή είναι κατά μείζονα λόγο αναγκαία, καθόσον η αίτηση επανεξετάσεως πρέπει να νοηθεί ως αίτηση για την παροχή ατομικών εξηγήσεων, όπως επισήμανε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 51 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Επομένως, είναι απορριπτέος ο ισχυρισμός της Επιτροπής ότι ο D. Di Bernardo ουδέποτε επιδίωξε να λάβει γνώση των κριτηρίων επιλογής, καθόσον το επιχείρημα αυτό θέτει τελικώς εν αμφιβόλω την υποχρέωση που η EPSO έχει έναντι των υποψηφίων του διαγωνισμού.

69. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι από τη συλλογιστική της Επιτροπής συνάγεται όχι μόνον παράβαση της εκ μέρους της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, αλλά και λογικό σφάλμα, δεδομένου ότι ευλόγως δεν μπορεί να προσαφθεί στον D. Di Bernardo ότι δεν υπέβαλε ρητή αίτηση παροχής πληροφοριών για μια πτυχή της οποίας δεν είχε λάβει γνώση. Η EPSO, προκειμένου να ανταποκριθεί στην υποχρέωσή της, όφειλε να εξηγήσει στον D. Di Bernardo ποια ήταν τα κριτήρια επιλογής τα οποία δεν περιλαμβάνονταν στην προκήρυξη του διαγωνισμού και τους λόγους για τους οποίους η επαγγελματική του πείρα δεν πληρούσε τις απαιτήσεις των καθηκόντων των γραμματέων/βοηθών γραφείου, βαθμού SC 1, στον τομέα της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα.

70. Απορριπτέος είναι επίσης ο ισχυρισμός της Επιτροπής ότι το Γενικό Δικαστήριο εσφαλμένως έκρινε, στις σκέψεις 46 και 47 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να επικαλεστεί τη νομολογία, κατά την οποία, σε περίπτωση διαγωνισμού ευρείας συμμετοχής, η εξεταστική επιτροπή δύναται, σε πρώτο στάδιο, να αιτιολογήσει κατά συνοπτικό τρόπο την απόρριψη υποψηφιότητας[13]. Όπως ορθώς παρατήρησε το Γενικό Δικαστήριο, η εξεταστική επιτροπή είχε κληθεί να λάβει την απόφασή της κατόπιν της συμμετοχής του συνόλου των υποψηφίων στις δοκιμασίες προκριματικού χαρακτήρα και στις εξετάσεις, συμπεριλαμβανομένων των δοκιμασιών δεξιοτήτων. Μετά τη διόρθωση των τελευταίων, ο πίνακας των δυνητικών επιτυχόντων είχε ήδη καταρτιστεί. Στο στάδιο αυτό, το κύριο έργο της εξεταστικής επιτροπής έπρεπε να συνίσταται στην εξακρίβωση του αν οι υποψήφιοι πληρούσαν επίσης τις σχετικές με την επαγγελματική πείρα προϋποθέσεις, όπως καθορίζονται από την προκήρυξη του διαγωνισμού. Πάντως, φαίνεται ότι η EPSO μετέθεσε χρονικώς τα σχετικά καθήκοντά της στο τελευταίο στάδιο της διαδικασίας επιλογής, πράγμα που δημιουργεί αμφιβολίες όσον αφορά την εύλογη οργάνωση της διαδικασίας επιλογής.

71. Υπό το πρίσμα αυτό, εκτιμώ ότι καμία αιτίαση δεν μπορεί να προσαφθεί στον D. Di Bernardo, καθόσον η ευθύνη για τη διοργάνωση των διαγωνισμών ανήκει αποκλειστικά στην EPSO. Επομένως, η EPSO οφείλει να υποστεί τις συνέπειες, συμπεριλαμβανομένης της ενδεχόμενης αυξήσεως του φόρτου εργασίας. Όσον αφορά την τελευταία αυτή πτυχή, όπως αναφέρει ο D. Di Bernardo, φαίνεται παρά ταύτα ότι μόνον επτά υποψήφιοι είδαν να απορρίπτονται οι αιτήσεις επανεξετάσεως που είχαν υποβάλει. Ως εκ τούτου, τα σχετικά με την εξέταση των καταγγελιών των υποψηφίων αυτών καθήκοντα της εξεταστικής επιτροπής δεν ήταν δυνατόν να οδηγήσουν σε υπέρμετρη αύξηση του

11 Απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-444/11 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2013:464, σκέψη 120).

12 Ωστόσο, δεν πρέπει να λησμονείται ότι το έγγραφο της 8ης Ιουλίου 2016, το οποίο απευθύνθηκε στον D. Di Bernardo, περιελάμβανε απάντηση στην αίτησή του επανεξετάσεως η οποία απάντηση προδήλως δεν αντιστοιχούσε στα πραγματικά περιστατικά της περιπτώσεώς του. Ως εκ τούτου, επίσης το έγγραφο αυτό πρέπει, κατ' αρχήν, να θεωρηθεί ως μια χαμένη ευκαιρία για την παράθεση προσήκουσας αιτιολογίας.

13 Απόφαση της 12ης Ιουλίου 1989, Belardinelli κ.λπ. κατά Δικαστηρίου (225/87, EU:C:1989:309, σκέψη 7).

φόρτου εργασίας. Επομένως, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η EPSO δεν μπορούσε να προβάλει κίνδυνο υπερβολικού φόρτου εργασίας προκειμένου να απαλλαγεί από την υποχρέωσή της να αιτιολογήσει δεόντως την απόφασή της να μην συμπεριλάβει τον D. Di Bernardo στον πίνακα επιτυχόντων του διαγωνισμού.

72. Δεν μπορεί να ευδοκιμήσει ούτε το επιχείρημα της Επιτροπής ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη την τήρηση του απορρήτου των εργασιών της εξεταστικής επιτροπής, επιβάλλοντας, στη σκέψη 50 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, την υποχρέωση γνωστοποιήσεως των κριτηρίων επιλογής. Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου[14], δεν αντιβαίνει στο απόρρητο των εργασιών της εξεταστικής επιτροπής η γνωστοποίηση στους υποψηφίους των αντικειμενικών κριτηρίων επιλογής –εν προκειμένω, των απαιτήσεων σχετικά με την επαγγελματική πείρα. Κατά συνέπεια, το ως άνω επιχείρημα πρέπει να απορριφθεί.

73. Δεν συμμερίζομαι την αιτίαση που η Επιτροπή διατύπωσε όσον αφορά τις σκέψεις 49 έως 51 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά την οποία μια χωρίς διευκρινίσεις αίτηση επανεξετάσεως η οποία θα υποχρέωνε την εξεταστική επιτροπή να παράσχει λεπτομερείς εξηγήσεις για κάθε σημείο της αιτήσεως υποψηφιότητας θα είχε ως συνέπεια να μεταφερθεί στην εξεταστική επιτροπή του διαγωνισμού το βάρος αποδείξεως της υπάρξεως της απαιτούμενης από την προκήρυξη του διαγωνισμού επαγγελματικής πείρας. Πρώτον, η αιτίαση αυτή στηρίζεται στην εσφαλμένη προκείμενη ότι η EPSO πρέπει να απαλλάσσεται από κάθε υποχρέωση κοινοποιήσεως των κριτηρίων επιλογής σε ένα αρχικό στάδιο του διαγωνισμού, πράγμα το οποίο φρονώ ότι είναι ασύμβατο με την απαίτηση διαφάνειας που επιβάλλει η νομολογία[15]. Δεύτερον, η αιτίαση αυτή δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι ο D. Di Bernardo είχε υποβάλει αίτηση επανεξετάσεως αγνοώντας ότι η εξεταστική επιτροπή είχε διαμορφώσει πιο ειδικά κριτήρια επιλογής τα οποία δεν περιλαμβάνονταν στην προκήρυξη του διαγωνισμού. Η EPSO όφειλε, αντί να περιοριστεί να επιβεβαιώσει την αρχική απόφασή της, να δράξει την ευκαιρία να διευκρινίσει το περιεχόμενο των εν λόγω κριτηρίων, εξηγώντας, επί παραδείγματι, γιατί οι δραστηριότητες που συνδέονται στενότερα με τη διοικητική υποστήριξη δεν μπορούσαν να θεωρηθούν συναφείς. Μια τέτοια προσέγγιση θα είχε δώσει τις αναγκαίες διευκρινίσεις στον D. Di Bernardo, παρέχοντάς του τη δυνατότητα να κατανοήσει καλύτερα τη συλλογιστική της εξεταστικής επιτροπής. Η προσέγγιση αυτή ουδόλως συνεπάγεται αντιστροφή του βάρους αποδείξεως, αλλά, αντιθέτως, σκοπεί στη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της προσφυγής επί διοικητικών θεμάτων.

74. Όσον αφορά την αιτίαση με την οποία η Επιτροπή προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι συγχέει, στις σκέψεις 53 έως 55 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, την υποχρέωση αιτιολογήσεως με το βάσιμο της αιτιολογίας, πρέπει κατ' αρχάς να επισημανθεί ότι δεν είναι πάντοτε ευχερής η σαφής διάκρισή τους στην πράξη, ιδίως σε μια περίπτωση όπως η επίμαχη, όπου η EPSO περιορίστηκε να επισημάνει, χωρίς καμία συγκεκριμένη εξήγηση, ότι η επαγγελματική πείρα του D. Di Bernardo ήταν μικρότερη από τουλάχιστον τριετή επαγγελματική πείρα σχετικά ως επί το πλείστον με τη φύση των καθηκόντων στον τομέα της υποστήριξης σε δημοσιονομικά θέματα. Πράγματι, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο μια τέτοια συνοπτική και αόριστη αιτιολογία να μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εξετάσεως υπό τις δύο αυτές οπτικές γωνίες. Αφενός, θα μπορούσε να θεωρηθεί ανεπαρκής από απόψεως εκτάσεως και εύρους επιχειρημάτων, λαμβανομένης υπόψη ιδίως της σημασίας που η απόφαση της EPSO έχει για τον D. Di Bernardo ως υποψήφιο διαγωνισμού, πράγμα που αποτελεί το αντικείμενο της υπό κρίση διαφοράς. Αφετέρου, μια τέτοια αιτιολογία θα μπορούσε να θεωρηθεί αμφισβητήσιμη, και μάλιστα μη νόμιμη, λόγω του ότι στηρίζεται σε μέθοδο αξιολογήσεως έχουσα καθοριστική επιρροή στο αποτέλεσμα του διαγωνισμού, στο μέτρο που έχει ως

14 Απόφαση της 4ης Ιουλίου 1996, Κοινοβούλιο κατά Innamorati (C-254/95 P, EU:C:1996:276, σκέψη 27).

15 Βλ. τη νομολογία που μνημονεύεται στα σημεία 61 και 64 των παρουσών προτάσεων.

συνέπεια τον αποκλεισμό ορισμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων ως μη συναφών, χωρίς όμως η EPSO να έχει εξηγήσει τη λειτουργία της. Πράγματι, η ίδια η μέθοδος αξιολογήσεως δεν αποτέλεσε αντικείμενο της υπό κρίση διαφοράς, δεδομένου ότι η γνωστοποίησή της έγινε μόνο σε όψιμο στάδιο της διαδικασίας.

75. Εντούτοις, φρονώ ότι δεν χρειάζεται να εξεταστούν βαθύτερα οι σκέψεις αυτές στο παρόν πλαίσιο, διότι η αιτίαση που προβάλλει η Επιτροπή είναι εν πάση περιπτώσει αλυσιτελής καθόσον βάλλει κατά επάλληλης αιτιολογίας και, κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί[16]. Από τις σκέψεις 53 έως 55 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει σαφώς ότι το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε την αιτίαση περί ανεπαρκούς αιτιολογίας, και μόνον χάριν πληρότητας διατύπωσε ορισμένες παρατηρήσεις επί του περιεχομένου της αιτιολογίας, χωρίς όμως να λάβει θέση επί του βασίμου της αποφάσεως. Η περιληφθείσα αιτιολογία έχει ως μοναδικό σκοπό να καταδείξει την αναγκαιότητα των επίμαχων κριτηρίων συμμετοχής για την αξιολόγηση της νομιμότητας της επίδικης αποφάσεως.

3. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

76. Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν επέβαλε υπερβολικές απαιτήσεις όσον αφορά την αιτιολόγηση μιας αποφάσεως της Επιτροπής. Κατά συνέπεια, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Γ. Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

77. Ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως που προβάλλει η Επιτροπή αφορά παράβαση εκ μέρους του δικαστή, η οποία διαπράχθηκε στις σκέψεις 37 και 38 και 53 έως 56 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, του καθήκοντός του να εξετάσει αυτεπαγγέλτως την τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως.

78. Η Επιτροπή παραπέμπει στη νομολογία[17], κατά την οποία, σε περίπτωση «ανεπάρκειας της αιτιολογίας», είναι δυνατή η παροχή κατά τη διάρκεια της δίκης διευκρινίσεων, η παροχή των οποίων καθιστά άνευ αντικειμένου τον λόγο ακυρώσεως με τον οποίο προβάλλεται παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως. Για τον λόγο αυτόν, πρώτον, ο αποκλεισμός της δυνατότητας συμπληρώσεως της αιτιολογίας επίσης στην περίπτωση «σχεδόν πλήρους» ελλείψεως αιτιολογίας, καταλήγει σε επέκταση, συνειδητή και καινοφανή, εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ενός ορίου το οποίο όμως έχει σαφώς καθοριστεί στη νομολογία μόνο για την περίπτωση της πλήρους ελλείψεως αιτιολογίας. Μια τέτοια έννοια, μη προβλεπόμενη στη νομολογία, θα είναι επιπλέον αντιφατική και αδύνατον να οριστεί. Δεύτερον, η νομολογιακή αυτή καινοτομία είναι ασυμβίβαστη προς το καθήκον του δικαστή να ελέγχει αυτεπαγγέλτως αν έχει τηρηθεί η υποχρέωση αιτιολογήσεως.

79. Απαντώντας στον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, ο D. Di Bernardo προβάλλει τα ακόλουθα επιχειρήματα.

16 Πρβλ. απόφαση της 30ής Μαΐου 2018, Azoulay κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου (C-390/17 P, EU:C:2018:347, σκέψεις 29 και 30).

17 Αποφάσεις της 30ής Μαΐου 1984, Picciolo κατά Κοινοβουλίου (111/83, EU:C:1984:200, σκέψη 22), της 27ης Μαρτίου 1985, Κυπραίος κατά Συμβουλίου (12/84, EU:C:1985:142, σκέψη 8), και της 8ης Μαρτίου 1988, Sergio κατά Επιτροπής (64/86, 71/86, 72/86, 73/86 και 78/86, EU:C:1988:119, σκέψη 52).

80. Πρώτον, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, εν προκειμένω, ότι η αιτιολογία που παρασχέθηκε πριν από την άσκηση της προσφυγής ισοδυναμεί με πλήρη ή «σχεδόν πλήρη» έλλειψη αιτιολογίας. Δεύτερον, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο ούτε κρίνοντας ότι η επίδικη απόφαση, προκειμένου να είναι επαρκώς αιτιολογημένη, έπρεπε τουλάχιστον να αντανακλά την κύρια γραμμή της συλλογιστικής της εξεταστικής επιτροπής. Αυτό παρέλειψε να πράξει η επίδικη απόφαση, η οποία στηρίζεται σε κριτήρια συμμετοχής που δεν ήταν γνωστά στον υποψήφιο και κοινοποιήθηκαν μόνο κατά το στάδιο του υπομνήματος ανταπαντήσεως. Τρίτον, ο D. Di Bernardo υποστηρίζει ότι το έργο του δικαστή της Ένωσης δεν είναι να θεραπεύει τις πλημμέλειες της εξεταστικής επιτροπής και της Επιτροπής, οι οποίες παρέλειψαν να αιτιολογήσουν την επίδικη απόφαση πριν από την άσκηση της προσφυγής και κατά τη διάρκεια της ένδικης διαδικασίας. Επιπλέον, η Επιτροπή δεν προσδιορίζει ποια στοιχεία της δικογραφίας το Γενικό Δικαστήριο παρέλειψε να λάβει αυτεπαγγέλτως υπόψη προκειμένου να αξιολογήσει αν η απόφαση ήταν ή όχι επαρκώς αιτιολογημένη.

2. Εκτίμηση

α) Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

81. Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, η Επιτροπή προσάπτει, κατ' ουσίαν, στο Γενικό Δικαστήριο ότι, λόγω «σχεδόν πλήρους» ελλείψεως αρχικής αιτιολογίας, στέρησε την Επιτροπή από τη δυνατότητα να συμπληρώσει την αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως κατά τη διάρκεια της δίκης επί της προσφυγής. Κατά την άποψη της Επιτροπής, το Γενικό Δικαστήριο όφειλε να λάβει αυτεπαγγέλτως υπόψη τα ειδικά κριτήρια τα οποία επισυνάφθηκαν στο υπόμνημα ανταπαντήσεως, και πιο συγκεκριμένα τον πίνακα αξιολογήσεως τον οποίο είχε καταρτίσει η εξεταστική επιτροπή προκειμένου να εκτιμήσει την επαγγελματική πείρα των υποψηφίων του διαγωνισμού.

82. Όπως έδειξα στο πλαίσιο της εξετάσεως του πρώτου λόγου αναιρέσεως, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως δεν ανταποκρίνεται στις επιταγές της νομολογίας. Για να ανακεφαλαιώσω, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 37 και 38 και 53 έως 56 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, όσον αφορά την επίδικη απόφαση, αυτή στερούνταν ακόμη και «αρχή αιτιολογίας», από την οποία θα προέκυπτε τουλάχιστον η κύρια γραμμή της συλλογιστικής της Διοικήσεως. Χαρακτήρισε δε την αρχική αυτή αιτιολογία, στη σκέψη 53 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ως «εξαιρετικά συνοπτική και ελλιπή». Περαιτέρω, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 41 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η εξεταστική επιτροπή απέρριψε την αίτηση επανεξετάσεως «κατά τρόπο εξαιρετικά συνοπτικό». Με βάση τις παρατηρήσεις αυτές, το Γενικό Δικαστήριο ορθώς συνήγαγε ότι τα δικαιώματα του D. Di Bernardo προσβλήθηκαν στο μέτρο που το γεγονός αυτό τον εμπόδισε να κατανοήσει τους λόγους για τους οποίους δεν έγινε δεκτή η υποψηφιότητά του και, εν ανάγκη, να ζητήσει επανεξέταση της επίδικης αποφάσεως από τη Διοίκηση και/ή από τον δικαστή της Ένωσης. Θεωρώ ότι η εκτίμηση του πραγματικού πλαισίου καθώς και η ερμηνεία της εκτάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως μιας διοικητικής αποφάσεως είναι νομικώς απρόσβλητες.

83. Τούτου λεχθέντος, το ζήτημα το οποίο τίθεται στο πλαίσιο του δευτέρου λόγου αναιρέσεως είναι αν το δίκαιο της Ένωσης παρέχει εντούτοις τη δυνατότητα εκ των υστέρων θεραπείας της ανεπάρκειας μιας αιτιολογίας, ως διαδικαστικής πλημμέλειας, με την προσθήκη αιτιολογίας κατά τη διάρκεια της δίκης και υπό ποιες περιστάσεις. Η ανάλυση του ζητήματος αυτού απαιτεί (β) σύντομη εξέταση της νομολογίας στην οποία αναφέρθηκε το Γενικό Δικαστήριο και (γ) εξακρίβωση του αν συνάδει με τις αρχές που έχει διατυπώσει η νομολογία του Δικαστηρίου. Οι αρχές αυτές θα αποτελέσουν εν συνεχεία (δ) αντικείμενο αξιολογήσεως εκ μέρους μου πριν (ε) εξετάσω εν τέλει την ορθή εφαρμογή τους στην υπό κρίση υπόθεση.

β) Η μνημονευόμενη στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου νομολογία σχετικά με τη δυνατότητα θεραπείας της ανεπάρκειας μιας αιτιολογίας

84. Από τη σκέψη 37 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι, κατά πάγια νομολογία του Γενικού Δικαστηρίου, μόνον όταν η προσβαλλόμενη απόφαση περιέχει τουλάχιστον «αρχή αιτιολογίας» πριν από την άσκηση της προσφυγής, η Διοίκηση έχει το δικαίωμα να παράσχει συμπληρωματικές πληροφορίες κατά τη διάρκεια της δίκης και να εκπληρώσει την υποχρέωσή της αιτιολογήσεως. Κατά τη νομολογία αυτή, η κύρια γραμμή της συλλογιστικής της Διοικήσεως πρέπει να προκύπτει τουλάχιστον από αυτή την «αρχή αιτιολογίας». Το Γενικό Δικαστήριο εξήγησε, στη σκέψη 38 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «πλήρης ή σχεδόν πλήρης έλλειψη» αιτιολογίας σχετικά με τους βασικούς λόγους απορρίψεως, που ελήφθησαν υπόψη κατά του προσφεύγοντος, πριν από την άσκηση της προσφυγής δεν μπορεί να καλυφθεί με εξηγήσεις που παρέχονται μετά την άσκηση της προσφυγής αυτής.

85. Κατ' αρχάς, πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι το Γενικό Δικαστήριο προσδιόρισε στην υπό κρίση υπόθεση μια ιδιαίτερη περίπτωση ελλείψεως αιτιολογίας, την οποία χαρακτήρισε ως «σχεδόν πλήρη». Ακολούθως, διαπιστώνεται ότι το Γενικό Δικαστήριο προφανώς στηρίχθηκε στην προκείμενη ότι η περιληφθείσα στην επίδικη απόφαση αιτιολογία πληροί τα κριτήρια της συγκεκριμένης περιπτώσεως, χωρίς όμως να εξηγήσει τα χαρακτηριστικά της. Η συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου, ιδίως όσον αφορά τις έννομες συνέπειες που απορρέουν από την «σχεδόν πλήρη» έλλειψη αιτιολογίας, ήτοι ο παράνομος χαρακτήρας της επίμαχης αποφάσεως συνεπεία σοβαρής διαδικαστικής πλημμέλειας, αφήνει να νοηθεί ότι η περίπτωση αυτή είναι τουλάχιστον συγκρίσιμη με εκείνη της «πλήρους» ελλείψεως αιτιολογίας. Πάντως, οφείλω να διαπιστώσω ότι αναφορά στην εν λόγω περίπτωση γίνεται μόνο στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, δεδομένου ότι στη νομολογία του Γενικού Δικαστηρίου, συμπεριλαμβανομένης της μνημονευόμενης στην εν λόγω απόφαση νομολογίας[18], παραλείπεται οιαδήποτε άλλη αναφορά. Φαίνεται ότι το Γενικό Δικαστήριο ρητώς απέκλινε από τη χρησιμοποιούμενη στη νομολογία του ορολογία προκειμένου να περιγράψει κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τον βαθμό ακρίβειας της αιτιολογίας που περιλαμβάνεται στην επίδικη απόφαση. Θα επανέλθω στο σημείο αυτό στο πλαίσιο της εξετάσεως της ορθής εφαρμογής της νομολογίας.

γ) Συμβατότητα των αρχών που διατύπωσε το Γενικό Δικαστήριο με τη νομολογία του Δικαστηρίου

86. Το ζήτημα της ανεπαρκούς αιτιολογίας μιας βλαπτικής διοικητικής πράξεως δεν είναι άγνωστο στη νομολογία του Δικαστηρίου, δεδομένου ότι το Δικαστήριο έχει ήδη κληθεί να λάβει θέση επί του ζητήματος αν είναι θεμιτό να θεραπεύεται μια τέτοιου είδους διαδικαστική πλημμέλεια, παρεχομένης στη Διοίκηση της δυνατότητας να συμπληρώσει την αιτιολογία κατά τη διάρκεια της ένδικης διαδικασίας.

87. Όπως υπενθύμισε το Δικαστήριο στην απόφαση Neirinck κατά Επιτροπής[19], η υποχρέωση αιτιολογήσεως έχει σκοπό να παράσχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα ασκήσεως ελέγχου νομιμότητας των βλαπτικών αποφάσεων και στους ενδιαφερομένους επαρκείς ενδείξεις ως προς το αν οι αποφάσεις αυτές είναι βάσιμες ή αν βαρύνονται με πλημμέλεια δυνάμενη να αποτελέσει λόγο αμφισβητήσεως του κύρους τους. Επομένως, η αιτιολογία πρέπει, κατ' αρχήν, να κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο ταυτοχρόνως με τη βλαπτική για αυτόν απόφαση. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η έλλειψη αιτιολογίας δεν μπορεί να καλυφθεί από το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος λαμβάνει γνώση της αιτιολογίας της αποφάσεως κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του

18 Διάταξη της 8ης Μαρτίου 2012, Marcuccio κατά Επιτροπής (T-126/11 P, EU:T:2012:115, σκέψη 47).

19 Απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008 (C-17/07 P, EU:C:2008:134).

Δικαστηρίου[20]. Αντιθέτως, σε περίπτωση μη επαρκούς αιτιολογίας, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η προσκομιζόμενη κατά τη διάρκεια της δίκης αιτιολογία δύναται, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να καταστήσει άνευ αντικειμένου τον λόγο ακυρώσεως με τον οποίο προβάλλεται παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως[21]. Κατά συνέπεια, η νομολογία του Δικαστηρίου διακρίνει δύο διαφορετικές περιπτώσεις, αφενός, την «έλλειψη» και, αφετέρου, της «ανεπαρκή» αιτιολογία, κάθε μία από τις οποίες υπόκειται στους δικούς της κανόνες. Παρατηρώ, επιπλέον, ότι το Δικαστήριο τείνει να εξετάζει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, όπως εν προκειμένω το Γενικό Δικαστήριο, αν η επίμαχη διοικητική πράξη περιέχει ή όχι «αρχή αιτιολογίας», πράγμα το οποίο παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να εφαρμόζει τους αντίστοιχους της συγκεκριμένης περιπτώσεως που έχει αχθεί ενώπιόν του κανόνες.

88. Συνάγω από τις προηγούμενες παρατηρήσεις ότι η νομολογία του Γενικού Δικαστηρίου[22] απηχεί κατ' ουσίαν τις αρχές τις οποίες έχει αναπτύξει το Δικαστήριο στη νομολογία του όσον αφορά την απαίτηση να αιτιολογείται δεόντως κάθε διοικητική πράξη, προκειμένου να διασφαλίζεται ο δικαστικός έλεγχος, φυλασσομένων των δικαιωμάτων του αποδέκτη της, μόνη δε εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση της «σχεδόν πλήρους» ελλείψεως αιτιολογίας η οποία πρέπει να εξετασθεί κατωτέρω.

δ) Εκτίμηση της νομολογίας του Δικαστηρίου

89. Πριν εξετάσω την εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση της νομολογίας του Δικαστηρίου, θα ήθελα να σημειώσω ότι συντάσσομαι με τη συγκεκριμένη νομολογία, η οποία κατά τη γνώμη μου είναι αρκούντως ευέλικτη, ώστε να λαμβάνονται υπόψη τα διάφορα συμφέροντα τα οποία διακυβεύονται στο πλαίσιο μιας διοικητικής διαδικασίας κατ' αντιπαράθεση, και τούτο λαμβανομένης υπόψη της πολυπλοκότητας των υποθέσεων, καθόσον κάθε μία από αυτές εγείρει ευρύ φάσμα δικονομικών ζητημάτων τα οποία ο δικαστής της Ένωσης πρέπει να επιλύσει. Τούτου λεχθέντος, οφείλω να υπενθυμίσω ότι η υποχρέωση αιτιολογήσεως, την οποία επιβάλλουν το άρθρο 296, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ και το άρθρο 41, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία επίσης περιλαμβάνεται στο άρθρο 25, δεύτερο εδάφιο, του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος έχει κατ' αναλογία εφαρμογή στους υπαλλήλους που διέπονται από το Καθεστώς που εφαρμόζεται επί του λοιπού προσωπικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΚΛΠ), αποτελεί θεμελιώδη αρχή σε μια έννομη τάξη που σέβεται την αξία του κράτους δικαίου, όπως αυτή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία μεριμνά για τη διασφάλιση της διαφάνειας, της αποτελεσματικότητας και της νομιμότητας των θεσμικών οργάνων της[23]. Όπως έχει επανειλημμένως υπενθυμίσει το Δικαστήριο[24], η Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά ένωση δικαίου, στην οποία τα θεσμικά όργανά της υπόκεινται σε έλεγχο της συμφωνίας των πράξεων τους, ιδίως, με τις Συνθήκες και τις γενικές αρχές του δικαίου. Σύμφυτη με την ύπαρξη κράτους δικαίου είναι η επιταγή περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, κατά την οποία οι πολίτες πρέπει να έχουν το δικαίωμα να αμφισβητούν ενώπιον των δικαστηρίων τη νομιμότητα των πράξεων της Ένωσης μέσω πραγματικής προσφυγής[25]. Άλλωστε, πρέπει να σημειωθεί ότι οι

20 Απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, Neirinck κατά Επιτροπής (C-17/07 P, EU:C:2008:134, σκέψη 50). Βλ., επίσης, αποφάσεις της 26ης Νοεμβρίου 1981, Michel κατά Κοινοβουλίου (195/80, EU:C:1981:284, σκέψη 22), της 7ης Φεβρουαρίου 1990, Culin κατά Επιτροπής (C-343/87, EU:C:1990:49, σκέψεις 13 έως 15), και της 23ης Σεπτεμβρίου 2004, Hectors κατά Κοινοβουλίου (C-150/03 P, EU:C:2004:555, σκέψεις 49 και 50).

21 Απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, Neirinck κατά Επιτροπής (C-17/07 P, EU:C:2008:134, σκέψη 51).

22 Μνημονεύεται στα σημεία 61 και 84 των παρουσών προτάσεων.

23 Πρβλ., Smith, M., «Developing administrative principles in the EU: A foundational model of legitimacy?», *European Law Journal*, τόμος 18, αριθ. 2, Μάρτιος 2012, σ. 282.

24 Αποφάσεις της 26ης Ιουνίου 2012, Πολωνία κατά Επιτροπής (C-336/09 P, EU:C:2012:386, σκέψη 36), της 19ης Ιουλίου 2016, Η κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (C-455/14 P, EU:C:2016:569, σκέψη 41), και της 28ης Μαρτίου 2017, Rosneft (C-72/15, EU:C:2017:236, σκέψη 72).

25 Αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, σκέψη 45), της 6ης Οκτωβρίου 2015, Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650, σκέψη 95), και της 28ης Μαρτίου 2017, Rosneft (C-72/15, EU:C:2017:236, σκέψη 73).

τροποποιήσεις που επήλθαν στις Συνθήκες με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας είχαν ως συνέπεια τη σημαντική αναβάθμιση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως[26] την οποία το Δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπόψη, ιδίως όταν επιλαμβάνεται υποθέσεως όπως η επίδικη, όπου η συγκεκριμένη απαίτηση φαίνεται να αμελήθηκε.

90. Όπως έγραφε ο γενικός εισαγγελέας Ruiz-Jarabo Colomer στις προτάσεις του επί της υποθέσεως Hectors κατά Κοινοβουλίου[27], «η αιτιολογία δεν αποτελεί τύπο ευγενείας ή τελετουργικό τύπο, αλλά, κατά κύριο λόγο, έναν ορθολογικό παράγοντα κατά την άσκηση της εξουσίας, ο οποίος όχι μόνον καθιστά ευχερέστερο τον έλεγχό της, αλλά λειτουργεί ως φραγμός έναντι της αυθαιρεσίας και ως μέσο άμυνας». Έγινε ήδη αναφορά στον διττό σκοπό της απαιτήσεως αυτής, ο οποίος συνίσταται στο να παρέχεται η δυνατότητα, αφενός, στους ενδιαφερομένους να γνωρίσουν τους δικαιολογητικούς λόγους του ληφθέντος μέτρου προκειμένου να προασπίσουν τα δικαιώματά τους και, αφετέρου, στον δικαστή της Ένωσης να ασκήσει τον έλεγχο νομιμότητας της συγκεκριμένης αποφάσεως[28]. Τα δύο αυτά συμφέροντα είναι αλληλένδετα προς διασφάλιση μιας αποτελεσματικής προσφυγής και, επομένως, δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη ανεξάρτητα το ένα από το άλλο κατά την ανάλυση. Από την ίδια τη φύση της απαιτήσεως αυτής προκύπτει ότι τα εν λόγω συμφέροντα υπηρετούνται καλύτερα όταν η αιτιολογία κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο ταυτόχρονα με τη βλαπτική απόφαση και όχι κατά την ένδικη διαδικασία[29]. Το προ της ασκήσεως της προσφυγής στάδιο παρέχει στον ενδιαφερόμενο τη δυνατότητα να ζητήσει από τη Διοίκηση να προβεί σε επανεξέταση της επίμαχης αποφάσεως χωρίς κόστος και άνευ διοικητικών φραγμών. Περαιτέρω πλεονέκτημα αποτελεί η δυνατότητα της Διοικήσεως να ελέγξει η ίδια τη συμφωνία της αποφάσεώς της προς το δίκαιο της Ένωσης, πράγμα που έχει ως αποτέλεσμα την υπόμνηση προς τη Διοίκηση της υποχρεώσεώς της να αιτιολογεί δεόντως τις αποφάσεις της[30].

91. Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, φρονώ ότι είναι προφανές ότι η έλλειψη κάθε αιτιολογίας αποτελεί τη σοβαρότερη περίπτωση λόγω του ότι θίγει τα συμφέροντα αυτά, θέτοντας τελικώς σε κίνδυνο το κράτος δικαίου. Σε μια τέτοια περίπτωση, το ελάττωμα δεν μπορεί να θεραπευθεί κατά τη διάρκεια της ένδικης διαδικασίας, λαμβανομένου υπόψη ότι ο ενδιαφερόμενος στερήθηκε τη δυνατότητα να λάβει γνώση της αιτιολογίας της αποφάσεως, να εκφράσει την άποψή του και, ενδεχομένως, να ζητήσει επανεξέταση. Ο δικαστής της Ένωσης στερήθηκε, με τη σειρά του, τη δυνατότητα να εξοικειωθεί με την υπόθεση σε όλες τις πτυχές της, ενώ οφείλει να αποφανθεί επί της υποθέσεως σε τελευταίο βαθμό.

92. Αντιθέτως, φρονώ ότι η ανεπάρκεια της αιτιολογίας απαιτεί πιο διαφοροποιημένη προσέγγιση, σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα της παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως. Τέτοια φαίνεται να είναι η προσέγγιση του Δικαστηρίου, δεδομένου ότι η νομολογία του αναγνωρίζει ότι λόγοι που προβλήθηκαν κατά τη διάρκεια της δίκης μπορούν, σε «εξαιρετικές περιπτώσεις», να καταστήσουν άνευ αντικειμένου λόγο ακυρώσεως με τον οποίο προβάλλεται παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως. Λόγω της μεγάλης ποικιλίας των πιθανών περιπτώσεων, το Δικαστήριο φαίνεται να απέσχε από το να απαριθμήσει εξαντλητικά τις εν λόγω «εξαιρετικές περιπτώσεις», ευνοώντας μια ελαστική και ρεαλιστική εφαρμογή της έννοιας αυτής.

26 Βλ. Calliess, C., σε Calliess, C., και Ruffert, M. (επιμ.), EUV/AEUV, C.H. Beck, 4η έκδ., Μόναχο 2011, άρθρο 296 ΣΛΕΕ, σημείο 4, ο οποίος επισημαίνει το γεγονός ότι το άρθρο 296 ΣΛΕΕ επεκτείνει την υποχρέωση αιτιολογήσεως σε όλες τις νομικές πράξεις της Ένωσης, αντιθέτως προς το πρώην άρθρο 253 ΕΚ, το οποίο προέβαινε σε άλλη μία εξαντλητική απαρίθμηση των εν λόγω νομικών πράξεων. Κατά τον συγγραφέα, το άρθρο 296 ΣΛΕΕ απηχεί τον σκοπό της διαδικασίας μεταρρυθμίσεως, η οποία απέβλεπε να θέσει την Ένωση σε θεσμική βάση πιο δημοκρατική και πιο κοντινή στον πολίτη, σύμφωνα με τις αρχές της διαφάνειας, της αποτελεσματικότητας και της νομιμότητας.

27 C-150/03 P, EU:C:2004:146, σημείο 41.

28 Βλ. σημείο 61 των παρουσών προτάσεων.

29 Βλ. απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 1981, Michel κατά Κοινοβουλίου (195/80, EU:C:1981:284, σκέψη 22).

30 Όπως αναφέρει η γενική εισαγγελέας J. Kokott στις προτάσεις της στην υπόθεση Mellor (C-75/08, EU:C:2009:32, σημείο 32), «[ε]ξάλλου, η αιτιολογία δεν παρέχεται αποκλειστικά προς το συμφέρον του πολίτη, αλλά ενεργεί ως πρώτος αυτοέλεγχος της διοικήσεως και μπορεί να καταστήσει πιο ειρηνική τη σχέση με τον πολίτη. Πράγματι, όταν η αιτιολογία είναι πειστική, θέτει τέρμα στις υφιστάμενες συγκρούσεις και εμποδίζει περιττές δικαστικές διενέξεις». Πιο πρόσφατα, στις προτάσεις της επί των υποθέσεων Σλοβακία κατά Επιτροπής και Ρουμανία κατά Επιτροπής (C-593/15 P, C-594/15 P και C-599/15 P, EU:C:2017:441, σημείο 95), η γενική εισαγγελέας J. Kokott επισήμανε ότι «η υποχρέωση αιτιολογήσεως που προβλέπεται στο άρθρο 296, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, συμβάλλει επίσης και στον αυτοέλεγχο της διοικήσεως υπό την έννοια ότι ενθαρρύνει το όργανο που ενεργεί να προβαίνει σε ενδελεχή έλεγχο των προϋποθέσεων για τη θέσπιση μέτρου».

93. Ειδικότερα, ορισμένες εκτιμήσεις θα μπορούσαν θεωρητικώς να διαδραματίσουν κάποιο ρόλο, όπως λόγοι οικονομίας της δίκης, όταν επί παραδείγματι είναι προφανές ότι ουδεμία πλημμέλεια έθιξε επί της ουσίας την απόφαση, οπότε η ακύρωσή της για τον λόγο ότι δεν ήταν επαρκώς αιτιολογημένη θα είχε ως συνέπεια μόνο την έκδοση νέας αποφάσεως, πανομοιότυπης επί της ουσίας με την ακυρωθείσα, αλλά συνοδευόμενης με την αιτιολογία που για πρώτη φορά γνωστοποιήθηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Όπως επισημαίνει ο γενικός εισαγγελέας N. Fennelly στις προτάσεις του στην υπόθεση Κοινοβούλιο κατά Innamorati [31], η εξεταστική επιτροπή δεν έχει καμία εξουσία εκτιμήσεως σε μια τέτοια περίπτωση. Επομένως, ο αναιρεσίβλητος δεν θα έχει έννομο συμφέρον να ζητήσει την ακύρωση της εν λόγω αποφάσεως λόγω παραβιάσεως ουσιώδους τύπου. Κατά τον γενικό εισαγγελέα N. Fennelly, η αρχικώς ανεπαρκής αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν θα μπορεί πλέον να θεωρηθεί παραβίαση ουσιώδους τύπου δικαιολογούσα, από μόνη της, την ακύρωση της εν λόγω αποφάσεως [32]. Αντιθέτως, αν η αιτιολογία είναι ανεπαρκής ακόμη και στο στάδιο της δίκης, η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί λόγω παραβιάσεως ουσιώδους τύπου [33].

94. Συναφώς, θα ήθελα να διατυπώσω ορισμένες παρατηρήσεις προς στήριξη της απόψεώς μου. Μολονότι κατανοώ, κατ' αρχήν, αυτούς τους πρακτικής φύσεως λόγους, οι οποίοι μάλιστα βρήκαν έκφραση σε ορισμένες αποφάσεις [34], οφείλω να επαναλάβω τη σημασία που οι προπαρατεθείσες διατάξεις [35] έχουν στην έννομη τάξη της Ένωσης, πράγμα που αποκλείει, κατά τη γνώμη μου, τη δυνατότητα εξομοιώσεως της ανεπαρκούς αιτιολογίας μιας διοικητικής πράξεως [36] με μια απλώς και μόνο πλάνη ως προς τον τύπο [37]. Όσο ελκυστικές και αν φαίνονται οι προεκτεθείσες εκτιμήσεις, οι οποίες προφανώς στηρίζονται σε λόγους οικονομίας της δίκης, ενέχουν τον κίνδυνο να ερμηνεύσει η Διοίκηση τη «δυνατότητα» συμπληρώσεως μιας ανεπαρκούς αιτιολογίας κατά τη διάρκεια της δίκης επί προσφυγής ακυρώσεως δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ ως «δικαίωμα» να μην κοινοποιεί εγκαίρως πληροφορίες στον ενδιαφερόμενο ή, ακόμη, ως «δικαίωμα» να μεταθέτει χρονικά την υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας διοικητικής πράξεως, εν ανάγκη, στο στάδιο της ένδικης διαδικασίας. Οι συνέπειες μιας τέτοιας πρακτικής θα ήταν η κατάργηση των πλεονεκτημάτων που μόλις ανέφερα, δηλαδή να παρέχεται στον αποδέκτη μιας εκ των εν λόγω νομικών πράξεων η δυνατότητα να διατυπώσει τις απόψεις του ενώπιον της Διοικήσεως και να διασφαλίσει εσωτερικό έλεγχο της νομιμότητας των νομικών πράξεων που η τελευταία εκδίδει [38]. Επιπλέον, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η πρακτική αυτή να έχει ως συνέπεια την αύξηση του αριθμού των εκκρεμών υποθέσεων ενώπιον των δικαστηρίων της Ένωσης, πράγμα που θα μείωνε τα φερόμενα πλεονεκτήματα που συνδέονται με λόγους οικονομίας της δίκης. Τούτου λεχθέντος, η κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ, αφενός, της Διοικήσεως και, αφετέρου, των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης απαγορεύει να

31 C-254/95 P, EU:C:1996:213.

32 Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Fennelly στην υπόθεση Κοινοβούλιο κατά Innamorati (C-254/95 P, EU:C:1996:213, σημείο 39).

33 Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Fennelly στην υπόθεση Κοινοβούλιο κατά Innamorati (C-254/95 P, EU:C:1996:213, σημείο 40).

34 Βλ. αποφάσεις της 6ης Ιουλίου 1983, Geist κατά Επιτροπής (117/81, EU:C:1983:191), της 8ης Μαρτίου 1988, Sergio κατά Επιτροπής (64/86, 71/86, 72/86, 73/86 και 78/86, EU:C:1988:119, σκέψη 53), και της 19ης Ιανουαρίου 2010, Co-Frutta κατά Επιτροπής (T-355/04 και T-446/04, EU:T:2010:15, σκέψη 100).

35 Βλ. σημείο 89 των παρουσών προτάσεων.

36 Ο Calliess, C., σε Calliess, C., και Ruffert, M. (επιμ.), EUV/AEUV, C. H. Beck, 4η έκδ., Μόναχο 2011, άρθρο 297 ΣΛΕΕ, στο σημείο 34, παρατηρεί ορισμένες τάσεις στη νομολογία του Δικαστηρίου και του Γενικού Δικαστηρίου που σκοπούν να γίνει δεκτό ότι μόνον σοβαρές παραβάσεις της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει να δικαιολογούν την ακύρωση διοικητικής αποφάσεως. Η προσέγγιση αυτή φαίνεται να ερείδεται στο επιχείρημα ότι δεν έχει κανένα νόημα η ακύρωση μιας ορθής, όσον αφορά το βάσιμο, διοικητικής αποφάσεως, η οποία όμως πάσχει τυπικό ελάττωμα. Ο συγγραφέας είναι, ωστόσο, της γνώμης ότι λόγοι που ανάγονται στον σεβασμό του κράτους δικαίου συνηγορούν υπέρ της ακυρώσεως, κατά γενικό κανόνα, κάθε αποφάσεως που δεν τηρεί την εν λόγω υποχρέωση αιτιολογήσεως. Ο Gellermann, M., σε Streinz, R., EUV/AEUV, C. H. Beck, 2η έκδ., Μόναχο 2012, σημείο 16, είναι της ίδιας γνώμης, ισχυριζόμενος ότι μόνον δικαστικός έλεγχος υπό την απειλή ακυρώσεως μπορεί να υποχρεώσει τα θεσμικά όργανα της Ένωσης να λαμβάνουν δεόντως υπόψη την υποχρέωση αιτιολογήσεως. Στην καλύτερη περίπτωση, μπορεί να αναγνωριστεί εξαίρεση σε περίπτωση που η πράξη είναι πράγματι άνευ εναλλακτικής και πρέπει να εκδοθεί αμέσως μετά την ακύρωσή της.

37 Εξάλλου, από την απόφαση της 3ης Ιουλίου 2008, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (C-215/06, EU:C:2008:380, σκέψη 57), φαίνεται να προκύπτει ότι το Δικαστήριο μόνον κατ' εξαίρεση δέχεται τη θεραπεία παράνομων υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης πράξεων.

38 Στις προτάσεις της στην υπόθεση LS Customs Services (C-46/16, EU:C:2017:247, σημείο 83), η γενική εισαγγελέας J. Kokott αναφέρει ότι «ο ως άνω αυτοέλεγχος της τελωνειακής αρχής αποδυναμώνεται όταν η επαρκής αιτιολογία γνωστοποιείται μόνον κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου». Κατά τη γενική εισαγγελέα, «αυτό ισχύει έτι μάλλον για την περίπτωση της εκ των υστέρων αιτιολογήσεως στο πλαίσιο της ένδικης διαδικασίας».

καθίσταται η δίκη επί της προσφυγής ακυρώσεως το στάδιο κατά το οποίο η Διοίκηση εκπληρώνει μία από τις πιο θεμελιώδεις υποχρεώσεις της έναντι των πολιτών. Επιπλέον, δεν πρέπει να λησμονείται ότι μια ένδικη διαφορά συνεπάγεται δαπάνες καθώς και σημαντικούς κινδύνους για τον πολίτη, λόγος για τον οποίο θεωρώ παράλογο να απαιτείται από αυτόν να προσφύγει υποχρεωτικώς στα δικαστήρια της Ένωσης προκειμένου να λάβει την προσήκουσα αιτιολογία της αποφάσεως που τον αφορά, ενώ θα μπορούσε να την λάβει κατά την προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία χωρίς να φέρει το σχετικό κόστος.

95. Η δυνατότητα συμπληρώσεως της αιτιολογίας κατά τη διάρκεια της δίκης επί προσφυγής πρέπει, επομένως, να περιορίζεται σε «εξαιρετικές περιπτώσεις», στις οποίες δεν αμφισβητείται ότι τουλάχιστον οι κύριοι λόγοι που οδήγησαν στην έκδοση της διοικητικής αποφάσεως εκτέθηκαν κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο [39]. Πρέπει επίσης να διασφαλίζεται ότι ο πολίτης δεν υφίσταται κανένα μειονέκτημα κατά την προάσπιση των δικαιωμάτων του, πράγμα το οποίο εναπόκειται στον δικαστή να ελέγχει κατά περίπτωση. Θα ήταν ασφαλώς δυνατόν να υποτεθεί ότι ένα τέτοιο μειονέκτημα υφίσταται όταν η παρεχόμενη από τη Διοίκηση συμπληρωματική αιτιολογία έχει ως αποτέλεσμα την επί της ουσίας μεταβολή της νομικής πράξεως, υποχρεώνοντας με τον τρόπο αυτό τον ενδιαφερόμενο να προσαρμόσει ουσιωδώς την επιχειρηματολογία του προκειμένου να αντικρούσει προσηκόντως τα νέα επιχειρήματα. Προς αποφυγή μιας τέτοιας καταστάσεως, πρέπει να επιβάλλονται αυστηρές απαιτήσεις ως προς τον τύπο και τον τρόπο με τον οποίο η Διοίκηση υποβάλλει συμπληρωματική αιτιολογία στον δικαστή της Ένωσης. Ομοίως, ο τελευταίος θα πρέπει να μεριμνά ώστε ο ενδιαφερόμενος να έχει τη δυνατότητα να εκφράσει την άποψή του επί της συμπληρωματικής αιτιολογίας, παραδείγματος χάρη αναβάλλοντας την επ' ακροατηρίου συζήτηση ή παρέχοντάς του τη δυνατότητα να καταθέσει υπόμνημα. Κατά τη γνώμη μου, υπό τις συνθήκες αυτές δεν μπορεί να αποφευχθεί το ενδεχόμενο αιφνιδιασμού του ενδιαφερόμενου από τη Διοίκηση. Ανάλογα με την αντίστοιχη δικονομική κατάσταση, ο δικαστής της Ένωσης θα πρέπει να αποφασίσει αν θα απορρίψει ή αν, κατ' εξαίρεση, θα κάνει δεκτή τη συμπληρωματική αιτιολογία.

96. Η προσέγγιση την οποία προτείνω είναι, εξάλλου, συμβατή με την κατεύθυνση της γενικής εισαγγελέα J. Kokott, όπως αυτή απορρέει από τις προτάσεις της στην υπόθεση S.P.C.M. κ.λπ. [40], κατά την οποία τυχόν έλλειψη ή ανεπάρκεια αιτιολογίας δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να θεραπευθεί από το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος λαμβάνει γνώση της αιτιολογίας της αποφάσεως κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον δικαστηρίου της Ένωσης. Όπως υποστηρίζει η γενική εισαγγελέας J. Kokott, η αιτιολογία βλαπτικής αποφάσεως πρέπει να παρέχει στον δικαστή της Ένωσης τη δυνατότητα ασκήσεως ελέγχου νομιμότητας και στον ενδιαφερόμενο τις απαραίτητες ενδείξεις ως προς το η απόφαση είναι βάσιμη και αν συντρέχει λόγος να ασκήσει προσφυγή. Η γενική εισαγγελέας J. Kokott ορθότατα επισημαίνει ότι η αιτιολογία μιας αποφάσεως αποτελεί sine qua non προϋπόθεση του δικαστικού ελέγχου ενός μέτρου [41].

97. Δεν βλέπω καμία σύγκρουση μεταξύ των ανωτέρω θέσεων [42], δεδομένου ότι εκκινούν από την προκείμενη ότι κάθε βλαπτική πράξη πρέπει να περιέχει αιτιολογία η οποία να προσδιορίζει όλα τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι κρίσιμα προκειμένου να καταστεί δυνατός ο έλεγχος νομιμότητας, καθόσον μόνον κατ' εξαίρεση γίνεται δεκτή η δυνατότητα θεραπείας ανεπαρκούς αιτιολογίας κατά το στάδιο της ένδικης διαδικασίας. Η μόνη διαφορά είναι η μνεία από τον γενικό εισαγγελέα N. Fennelly μιας συγκεκριμένης περιπτώσεως [43], η οποία, κατά τη γνώμη μου, θα

39 Για να χρησιμοποιήσω ορολογία που απαντά στη νομολογία του Δικαστηρίου. Βλ. απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1990, Delacre κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-350/88, EU:C:1990:71, σκέψη 15).

40 C-558/07, EU:C:2009:142.

41 Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην υπόθεση S.P.C.M. κ.λπ. (C-558/07, EU:C:2009:142, σημείο 61).

42 Ήτοι των αντίστοιχων θέσεων των γενικών εισαγγελέων N. Fennelly και J. Kokott επί της προβληματικής σχετικά με τη δυνατότητα επιγενόμενης θεραπείας, κατά την ένδικη διαδικασία, μιας ανύπαρκτης ή ανεπαρκούς αιτιολογίας, όπως περιγράφηκαν ανωτέρω, καθώς και της δικής μου, η οποία πρέπει να ερμηνευθεί ως εκ μέρους μου συμβολή στην ανάπτυξη της νομολογίας του Δικαστηρίου.

43 Ήτοι της περιπτώσεως κατά την οποία μια διοικητική απόφαση πάσχει ελάττωμα το οποίο όμως δεν επηρεάζει επί της ουσίας την απόφαση. Κατά τον γενικό εισαγγελέα N. Fennelly, μια τέτοια απόφαση δεν μπορεί να ακυρωθεί αν η αιτιολογία της συμπληρωθεί κατά τη διάρκεια της δίκης επί της προσφυγής.

μπορούσε θεωρητικά να συνιστά «εξαιρετική περίπτωση» κατά την έννοια της νομολογίας, αρκεί, όπως έχει ήδη εξηγηθεί[44], ο πολίτης να μην υφίσταται κανένα μειονέκτημα όσον αφορά την προάσπιση των δικαιωμάτων του. Η ύπαρξη ενός τέτοιου μειονεκτήματος πρέπει συνήθως να αποκλείεται όταν η επίμαχη διοικητική απόφαση περιέχει τουλάχιστον «αρχή αιτιολογίας», η οποία παρέχει στον διοικούμενο τη δυνατότητα να κατανοήσει την κύρια γραμμή της συλλογιστικής της Διοικήσεως και να προβάλει την άποψή του. Το ζήτημα αυτό αποτελεί, κατά τη γνώμη μου, το σημείο αφετηρίας της εξετάσεως της ορθής εφαρμογής της νομολογίας του Δικαστηρίου στην υπό κρίση υπόθεση.

98. Για λόγους πληρότητας, πρέπει στο πλαίσιο αυτό να σημειώσω ότι το Δικαστήριο επιβεβαίωσε στην απόφαση Neirinck[45] ότι «εξαιρετικές περιπτώσεις» μπορούν να συντρέχουν στις περιπτώσεις «διαγωνισμών ευρείας συμμετοχής», όπως στην υπόθεση Sergio κ.λπ. κατά Επιτροπής[46], και «γενικών διαγωνισμών», όπως στην υπόθεση Κυπραίος κατά Συμβουλίου[47], λαμβανομένου υπόψη ότι σε αμφότερες τις περιπτώσεις αποκλείεται από πρακτικής απόψεως η δυνατότητα παροχής εγκαίρως σε κάθε υποψήφιο επαρκούς αιτιολογίας, και, κατά συνέπεια, όλως κατά παρέκκλιση δικαιολογείται η εκ μέρους της Διοικήσεως προσκόμιση ενώπιον του δικαστή της Ένωσης στοιχείων όπως τα πρακτικά των εξεταστικών επιτροπών. Πάντως, όπως προαναφέρθηκε[48], ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 46 και 47 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να επικαλεστεί τη νομολογία κατά την οποία, σε περίπτωση διαγωνισμού ευρείας συμμετοχής, η εξεταστική επιτροπή έχει τη δυνατότητα, σε πρώτο στάδιο, να αιτιολογήσει κατά τρόπο συνοπτικό την απόρριψη υποψηφιοτήτων. Επομένως, εν προκειμένω δεν έχει εφαρμογή καμία από τις δύο περιπτώσεις οι οποίες, κατ' εξαίρεση, δικαιολογούν την παροχή συμπληρωματικής αιτιολογίας κατά τη διάρκεια της ένδικης διαδικασίας.

ε) Εξέταση της εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου εφαρμογής στην υπό κρίση υπόθεση της νομολογίας του Δικαστηρίου

99. Από την εξέταση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως συνάγεται ότι το Γενικό Δικαστήριο ορθώς εφάρμοσε τις αρχές που απορρέουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου εξετάζοντας αν η επίδικη απόφαση περιείχε «αρχή αιτιολογίας». Όπως ήδη διευκρινίστηκε, το συμπέρασμα που πρέπει να συναχθεί από την εξέταση αυτή καθορίζει αν υπάρχει «έλλειψη» ή «ανεπάρκεια» αιτιολογίας. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι εν προκειμένω δεν υφίσταται τέτοια αρχή αιτιολογίας, τούτο δε για τους λόγους που ήδη αναλύθηκαν λεπτομερώς και οι οποίοι δεν μπορούν κατά τη γνώμη μου να προσβληθούν από νομικής απόψεως[49].

100. Εντούτοις, τίθεται το ζήτημα αν η νομολογία του Δικαστηρίου αντιτίθεται, όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή, στη δυνατότητα του Γενικού Δικαστηρίου να εξομοιώσει την «ανεπάρκεια» με την «έλλειψη» αιτιολογίας θεωρώντας ως τέτοια την «σχεδόν πλήρη» έλλειψη αιτιολογίας. Επί του ζητήματος αυτού πρέπει να διατυπωθούν εκ μέρους μου ορισμένες παρατηρήσεις.

101. Μολονότι η νομολογία αναγνωρίζει ρητώς μόνο δύο περιπτώσεις, πρέπει να υπομνησθεί ότι η διοικητική και η δικαστική πρακτική γνωρίζουν πλείονες βαθμούς ακρίβειας όσον αφορά την αιτιολογία μιας νομικής πράξεως. Το Δικαστήριο το δέχεται εμμέσως στη νομολογία του, δεδομένου ότι δέχεται μια κατά το μάλλον ή ήττον λεπτομερή αιτιολογία σε συνάρτηση με το πλαίσιο, τη σημασία για τον αποδέκτη και το σύνολο των νομικών κανόνων που διέπουν το σχετικό θέμα. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της ανεπαρκούς αιτιολογίας είναι απαραίτητο να ερμηνεύεται με πιο ευέλικτο τρόπο, ο οποίος περιλαμβάνει διάφορους βαθμούς ακρίβειας, από την περίπτωση της, ούτως ειπείν,

44 Βλ. σημείο 95 των παρουσών προτάσεων.

45 Απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, Neirinck κατά Επιτροπής (C-17/07 P, EU:C:2008:134, σκέψη 57).

46 Απόφαση της 8ης Μαρτίου 1988, Sergio κατά Επιτροπής (64/86, 71/86, 72/86, 73/86 και 78/86, EU:C:1988:119, σκέψη 50).

47 Απόφαση της 27ης Μαρτίου 1985, Κυπραίος κατά Συμβουλίου (12/84, EU:C:1985:142, σκέψη 8).

48 Βλ. σημεία 70 και 71 των παρουσών προτάσεων.

49 Βλ. σημεία 62 έως 68 και 81 των παρουσών προτάσεων.

«σχεδόν πλήρους» αιτιολογίας έως την περίπτωση της «σχεδόν πλήρους» ελλείψεως αιτιολογίας, την οποία αντιμετώπισε εν προκειμένω το Γενικό Δικαστήριο [50]. Ελλείψει ακριβούς και αξιόπιστης μεθόδου για τη μέτρηση του βαθμού ακρίβειας της αιτιολογίας μιας νομικής πράξεως, θεωρώ κατανοητό το ότι το Γενικό Δικαστήριο χρειάστηκε να προβεί σε σύγκριση με την περίπτωση που αντιστοιχεί περισσότερο στην πραγματική κατάσταση, προκειμένου να διατυπώσει τα συμπεράσματά του κατά τρόπο απλό και σαφή.

102. Κατά την άποψή μου, η προσέγγιση αυτή εντάσσεται στην εξουσία εκτιμήσεως που το Γενικό Δικαστήριο διαθέτει προκειμένου να αξιολογήσει τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως και, επομένως, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί πλάνη περί το δίκαιο. Η συγκεκριμένη προσέγγιση δεν θέτει υπό αμφισβήτηση την αποτύπωση των διαφόρων ειδών αιτιολογίας που έχει διαμορφωθεί διά της νομολογιακής οδού, αλλά αντιθέτως προσφέρει χρήσιμες παρατηρήσεις, παρέχοντας στους διαδίκους τη δυνατότητα να κατανοήσουν τη συλλογιστική επί της οποίας στηρίζεται η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου να ακυρώσει την επίδικη απόφαση για τον λόγο ότι η αιτιολογία της δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της νομολογίας.

103. Όσον αφορά το επιχείρημα της Επιτροπής ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν τήρησε την υποχρέωσή του να λάβει υπόψη τα συμπληρωματικά στοιχεία τα οποία η Επιτροπή προσκόμισε κατά τη διάρκεια της δίκης επί της προσφυγής, προς «συμπλήρωση» της αιτιολογίας της επίμαχης διοικητικής αποφάσεως, οφείλω να διαπιστώσω ότι η Επιτροπή παρεξήγησε εκ νέου τον ρόλο του δικαστή της Ένωσης, στον βαθμό που φαίνεται να απαιτεί από το Γενικό Δικαστήριο να θεραπεύσει τις πλημμέλειες της εξεταστικής επιτροπής και της Επιτροπής, οι οποίες παρέλειψαν να αιτιολογήσουν την προσβαλλόμενη απόφαση πριν από την άσκηση της προσφυγής. Ακόμη και αν απορρέει από τη νομολογία ότι η ανεπάρκεια αιτιολογίας, δυνάμενη να συνιστά παράβαση του άρθρου 296, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, εμπίπτει στην παραβίαση ουσιώδους τύπου υπό την έννοια του άρθρου 263, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ και, εξάλλου, αποτελεί λόγο ο οποίος μπορεί, και μάλιστα πρέπει, να εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από τον δικαστή της Ένωσης [51], αυτό δεν σημαίνει ότι ο εν λόγω δικαστής υποχρεούται να κάνει δεκτή υπό οποιεσδήποτε περιστάσεις τυχόν συμπληρωματική αιτιολογία.

104. Τούτου λεχθέντος, παρατηρώ ότι ορθότατα το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε την ανεπάρκεια της αιτιολογίας της επίδικης αποφάσεως καθώς και της απαντήσεως επί της αιτήσεως επανεξετάσεως, αρνούμενο να λάβει υπόψη τα συμπληρωματικά στοιχεία που προσκόμισε η Επιτροπή, λόγω του όψιμου της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας. Πράγματι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι η αιτιολογία έπρεπε να χαρακτηριστεί απλώς ως «ανεπαρκής» (χωρίς κανένα άλλο ιδιαίτερο χαρακτηρισμό), δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η αναφορά, στο πλαίσιο της έγγραφης διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, ειδικότερων κριτηρίων τα οποία έχουν τέτοιο αντίκτυπο στην υποψηφιότητα του D. Di Bernardo [52] κατέστησε ιδιαιτέρως δυσχερή την άμυνα λόγω του γεγονότος ότι στέρησε από τον D. Di Bernardo τη δυνατότητα να αντιδράσει προσηκόντως [53]. Όπως ορθώς επισήμανε το Γενικό Δικαστήριο, ο τελευταίος αγνοούσε τους λόγους για τους οποίους κρίθηκε ανεπαρκής η επαγγελματική του πείρα [54]. Επιπλέον, φαίνεται ότι ο D. Di Bernardo είχε, κατ' αρχήν, στη διάθεσή του μόνον την επ' ακροατηρίου συζήτηση για να προβάλει τους ισχυρισμούς του κατά της αιτιολογίας της οποίας έλαβε γνώση μόνο μετά την υποβολή του υπομνήματος ανταπαντήσεως.

50 Βλ. σκέψη 38 σε συνδυασμό με τις σκέψεις 51 και 53 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

51 Πρβλ. αποφάσεις της 20ής Φεβρουαρίου 1997, Επιτροπή κατά Daffix (C-166/95 P, EU:C:1997:73, σκέψη 24), της 10ης Ιουλίου 2008, Bertelsmann και Sony Corporation of America κατά Impala (C-413/06 P, EU:C:2008:392, σκέψη 174 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 27ης Σεπτεμβρίου 2012, J κατά Κοινοβουλίου (T-160/10, EU:T:2012:503, σκέψη 17).

52 Βλ. σημεία 66 και 68 των παρουσών προτάσεων.

53 Βλ. σημείο 64 των παρουσών προτάσεων.

54 Βλ. σημείο 63 των παρουσών προτάσεων.

105. Πάντως, οι περιστάσεις αυτές ουδόλως συνάδουν με την αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας, θεμελιώδη αρχή του δικαίου της Ένωσης η οποία απαγορεύει τη θεμελίωση δικαστικής αποφάσεως σε πραγματικά περιστατικά και σε έγγραφα των οποίων οι διάδικοι, ή ένας εξ αυτών, δεν μπόρεσαν να λάβουν γνώση και επί των οποίων δεν είχαν, επομένως, τη δυνατότητα να τοποθετηθούν [55]. Η αρχή της ισότητας των όπλων, που αποτελεί συμπλήρωμα της έννοιας της δίκαιης δίκης και αποσκοπεί στην εξασφάλιση ισορροπίας μεταξύ των αντιδίκων, διασφαλίζοντας ότι κάθε έγγραφο που προσκομίζεται στο δικαστήριο μπορεί να εξεταστεί και να αντικρουστεί από κάθε διάδικο, συνεπάγεται ότι πρέπει να παρέχεται σε κάθε έναν από τους διαδίκους εύλογη δυνατότητα να εκθέσει την άποψή του, συμπεριλαμβανομένων των αποδεικτικών στοιχείων του, υπό συνθήκες που δεν τον περιάγουν σε σαφώς μειονεκτική θέση έναντι του αντιδίκου [56].

106. Κατά συνέπεια, λαμβανομένης υπόψη της ανωτέρω περιγραφείσας καταστάσεως και σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που εκτίθενται στο πλαίσιο της εκ μέρους μου αξιολογήσεως της νομολογίας του Δικαστηρίου, ιδίως στα σημεία 93 έως 95 των παρουσών προτάσεων, φρονώ ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις που επιτρέπουν την κατ' εξαίρεση αποδοχή συμπληρωματικής αιτιολογίας κατά τη διάρκεια της δίκης επί προσφυγής.

107. Συγκεκριμένα, η τήρηση της αρχής του κράτους δικαίου απαιτούσε όπως η EPSO αιτιολογήσει προσηκόντως την επίδικη απόφαση και προσκομίσει ακριβέστερες ενδείξεις ως προς τα συμπληρωματικά κριτήρια που έθεσε η εξεταστική επιτροπή στην απάντησή της επί της αιτήσεως επανεξετάσεως. Μην εκπληρώνοντας δεόντως τις υποχρεώσεις της, μεταθέτοντας αντιθέτως στο ένδικο στάδιο την εκπλήρωση της υποχρεώσεως αυτής, η Διοίκηση δεν πέτυχε τον στόχο διασφαλίσεως εσωτερικού ελέγχου. Ένας τέτοιου είδους εσωτερικός έλεγχος θα είχε παράσχει στη Διοίκηση τη δυνατότητα να εκτιμήσει την κατάσταση και να ελέγξει αν η αιτιολογία πληρούσε τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης. Εξάλλου, δεδομένου ότι η πλημμέλεια την οποία ενέχει η επίδικη απόφαση είναι σοβαρή λόγω ανεπαρκούς, ή ακόμη και ανύπαρκτης, αιτιολογίας όσον αφορά μια πτυχή που έχει ιδιαίτερη σημασία για τον D. Di Bernardo, δεν ήταν δυνατή η θεραπεία της, κατά το τελευταίο στάδιο της δίκης επί της προσφυγής ακυρώσεως, μέσω συμπληρωματικής αιτιολογίας, χωρίς να θιγούν τα δικαιώματα άμυνας. Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν μπορεί να προσάπτεται στο Γενικό Δικαστήριο ότι παρενέβη για να διασφαλίσει τα δικαιώματα του D. Di Bernardo και για να υπενθυμίσει στη Διοίκηση την υποχρέωσή της περί τηρήσεως των ουσιωδών τύπων κατά την έννοια του άρθρου 263, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

108. Για τους προεκτεθέντες λόγους, φρονώ ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, αρνούμενο να λάβει υπόψη τα συμπληρωματικά στοιχεία τα οποία η Επιτροπή προσκόμισε κατά τη διάρκεια της ένδικης διαδικασίας προς «συμπλήρωση» ανεπαρκούς αιτιολογίας.

3. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

109. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

VI. Πρόταση

110. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο:

– να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως και

– να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

55 Βλ. απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2014, Guardian Industries και Guardian Europe κατά Επιτροπής (C-580/12 P, EU:C:2014:2363, σκέψη 30), και διάταξη της 12ης Ιουλίου 2016, Pérez Gutiérrez κατά Επιτροπής (C-604/15 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2016:545, σκέψη 33).

56 Βλ. απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2014, Guardian Industries και Guardian Europe κατά Επιτροπής (C-580/12 P, EU:C:2014:2363, σκέψη 31), και διάταξη της 12ης Ιουλίου 2016, Pérez Gutiérrez κατά Επιτροπής (C-604/15 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2016:545, σκέψη 34).